

ДНЕВНИКЪТ

(стенографически)

на

XII^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

VII заседание, сряда, 1 май 1902 г.

(Отворено въ 2 ч. и 30 м. слѣдъ пладнѣ подъ прѣдседателството на подпрѣседателя г. А. Франгя.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Шоповъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Н. Абаджиевъ, И. Веселиновъ, К. Досевъ, К. Кафеджийски, Х. Мановъ, Скендеръ Вей Махмудовъ, Е. Начевъ, Г. Пеневъ, Д. Тончевъ и М. Хюсейновъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Отъ 178 души народни прѣдставители, отсъствуватъ 10. Има законното число народни прѣдставители на лице, за да се счита засѣданието законно и да може да се занимаваме съ работа.

Прѣди да почнемъ работата, г-да народни прѣдставители, ще ви съобща, че отъ г. директора на церемониала при Министерството на Външнитѣ Работи е постъпила една покана, съ която се ваятъ всички г. г. народни прѣдставители да присѣдствуватъ въ Съборната черква „Св. Кралъ“, утрѣ въ 10 ч., на благодарствения молебенъ по случай именния день на Негово Царско Височество нашия Прѣстолонаслѣдникъ.

Второ, съобщава се на г. г. народнитѣ прѣдставители, че се разрѣши отпущъ на трима г. г. народни прѣдставители: първо, на г. К. Досевъ, Джумайски народенъ прѣдставителъ, за 10 дена; второ, на г. Х. Мановъ, Самоковски народенъ прѣдставителъ — за 10 дена, и, трето, на г. Н. Рашеевъ, Габровски народенъ прѣдставителъ — за 8 дена.

Постъпилъ е единъ законопроектъ отъ народния прѣдставителъ г. Я. Забунувъ, за челяднитѣ имоти. Съгласно чл. 44 отъ правилника, ще му се даде ходъ.

На дневенъ редъ имаме:

Разискване по проекта за отговоръ на тронното слово и докладъ отъ провѣрочната комисия по изборитѣ.

Имаме вече записани шестима оратори, отъ които пръвъ — понеже номерътъ на първия, втория и третия е останалъ откритъ — е г. Такевъ.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! (Гласове: Отъ трибуната!) Азъ, прѣди да отида на трибуната да кажа своето мнѣние по съдържанието на отговора на тронното слово, моля почитаемото правителство въ лицето на Първия Министъръ и на г. Финансовия Министъръ, да изложатъ тѣ своитѣ възгледи, своята политика — обща и финансова — да ни покажатъ тѣ, по кой начинъ смѣтатъ да управляватъ тази страна; да ни дадатъ едно малко изложение на това, което е станало до днесъ; да ни посочатъ всички свои финансови мѣрприятия, които тѣ сж взели въ този периодъ, когато Народното Събрание не засѣдаваше, и онѣзи, които правителството крѣп да вземе, за да можемъ ние да се произнесемъ върху общата и финансова политика на правителството. Отговорътъ на тронното слово не е нищо друго, освѣнъ одобрение или неодобрение на тази политика на правителството. А за да можемъ ние да се произнесемъ върху нея, освѣнъ онѣзи данни, които ние имаме отъ фактическото четиремѣсечно управление на днешното правителство, намъ е необходимо да знаемъ, коя е програмата на това правителство, като правителство, изходяще отъ една политическа партия, и като правителство хомогенно. Помня като сега, че уважасиятъ Министъръ-Президентъ г. Д-ръ Даневъ, когато той състави днешното министерство, въ три реда ни каза: „политиката на днешното правителство не е друга, освѣнъ тази на коалиционното

министерство.“ И толкова повече, казвамъ, сега държа да подтъртая това, защото тогава нѣмаше време да се мисли за нѣкаква нова политика, когато самъ той подчерта мисълта, че неговиятъ кабинетъ, като изходящъ отъ една партия, която се намираще въ миноритетъ въ Народното Събрание, чувствуваше всичката своя слабостъ. Значи, той не можеше тогава освѣтъ да ни даде като база воденето на една политика, която можеше, както казваше и той, да удовлетворява по възможностъ всичкитѣ възгледи на така пѣстрата тогавашна Камара. Днесъ, обаче, правителството се явява тукъ съ свое парламентарно болшинство, както то твърди, и като правителство, изходяще отъ една политическа група, която, както самъ г. Министъръ-Президентътъ ни е казвалъ другъ пътъ, има въ своя активъ една история отъ 25 години. Ето защо азъ моля г. Министъръ-Президента да ни каже, коя политика той ще слѣдва: дали тази на коалиционното министерство, което управлява 8—10 мѣсеца, и която бѣше политика на компромиси — защото правителството се състоеше отъ двѣ партии, съдържащи въ своитѣ основни програмни искания различни начала, — или ще води една такава политика, която се обусловя отъ основнитѣ начала на програмата на тази партия; отъ срѣдата на която изхожда днешното правителство.

Сжщо така, ще моля г. Министра на Финанситѣ да изложи своята финансова политика, защото — забѣлжете добръ — г-да народни прѣдставители, днесъ ние всичко ще оставимъ настрана, ние не желаемъ да правимъ нито шикани, а най-малко желаемъ да свалимъ правителството, още по-малко — да разтуримъ Събранието: намъ и на цѣлия български народъ умръзна вече да правимъ избори. Ние, слѣдователно, днесъ искаме да се произнесемъ съ свѣршена незаинтересованостъ партийна, така да кажа, върху онази програма на правителството, по която то мисли да управлява тази страна и да я изведе на единъ цѣлесъобразенъ пътъ. А ние ще му посочимъ тогава, одобряваме ли неговата политика или не и въ кои именно точки не я одобряваме. Ако ние напълно одобряваме неговата политика, ще го поддържаме по-нататъкъ; ако не я одобряваме, ще посочимъ защо, и ако правителството не възприеме тия наши възгледи, то ще трѣбва или да се подчини, или да се оттегли.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, безъ да ви отегчавамъ съ своя прѣдговоръ, азъ моля г. Министъръ-Президента да изложи общата политика на своя кабинетъ, а г. Министра на Финанситѣ — своитѣ финансови възгледи върху изкарването на страната отъ стѣсненото — както се е изразявалъ г. Първиятъ Министъръ и другъ пътъ въ своитѣ бивши декларации — стѣсненото финансово положение на страната. Слѣдъ тѣхнитѣ декларации азъ ще имамъ случай да се спра малко по-обширно върху всичко това.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мислѣхъ, че

можехъ да не отговарямъ на г. Такева, но понеже неговото питане бѣше така ясно и опрѣдѣлено формулирано, азъ ще му дамъ съ една дума отговоръ. Г-нъ Такевъ пита каква е общата политика на министерството. Отговарямъ му: общата политика на министерството, съставено отъ лица, които изхождатъ отъ групата на прогресивно-либералната партия, не може да бѣде освѣтъ политика, която да отговаря на програмата на партията. Колкото се касае за миналата дѣятелностъ на министерството, г. Такевъ е въ течение на събитията и той ще упражни отъ своя точка зрѣние критика върху тази дѣятелностъ. Колкото се касае до бъдещата дѣятелностъ на министерството, нѣма съмнѣние, че тя ще бѣде насочена къмъ това, за да се пристѣпва, ако и медлено, къмъ прилагането на ония начала, които сж легнали въ основата на нашата програма.

Относително финансовитѣ въпроси, азъ въ комисията дадохъ едно кѣсо обяснение и нѣмамъ възможностъ да прибавя нищо повече. Г-нъ Такевъ е ималъ случай сигурно да види нѣкои отъ членовѣ на комисията, слѣдователно, знае какво разбираме подъ думата финансови мѣроприятия.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има думата г. Министърътъ на Финанситѣ.

Министъръ М. Сарафовъ: Азъ нѣма да прибавя нищо повече отъ това, което каза г. Министъръ-Прѣдседателътъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Доволни ли сте, г-нъ Такевъ, отъ това, което каза г. Министъръ-Прѣдседателътъ?

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Какъ да не е доволенъ, когато не се говори нищо? Г-нъ Даневъ нищо не каза въ комисията както по финансовия въпросъ, тъй и по Фирмилиановия въпросъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нъ Геннадиевъ, нѣмате думата!

М. Такевъ: (Отъ трибуната.) Г-да прѣдставители! Най-важниятъ актъ на едно народно прѣдставителство, и на българското такова въ частностъ, е, безспорно, онзи актъ, когато това прѣдставителство е повикано да изкаже своитѣ възгледи върху начина на управлението въ тази страна, която го е изпратила въ своето най-свещено, ако мога така да кажа, учрѣждение, каквото е Народното Събрание. Основниятъ принципъ въ нашата конституция е, че българскиятъ народъ се управлява самъ, чрѣзъ свои избраници, нарѣчени народни прѣдставители. Туй, слѣдователно, което тѣ ще кажатъ въ Народното Събрание и което тѣ ще рѣшатъ, то ще бѣде онуй, което е задължително за всички обитающи тази страна. Правителството, което изхожда отъ това Народно Събрание, ако то има болшинство въ него, ще прѣдставлява въ своитѣ мѣроприятия и дѣйствия онази политика, която е одобрена отъ

това народно прѣдставителство. Днесъ имаме прѣдъ себе си едно правителство, което се опира на поддръжката на прогресивно-либералната партия. Това правителство, дошло на власт по единъ непарламентаренъ редъ, днесъ претендира да е оформило своето парламентарно положение, и това явствува отъ самата кратка рѣчь на г. Данева, който ви каза сега: отъ днесъ това правителство, което виждате на червената маса, не ще се ръководи по онази програма, която бѣше наша, когато ние дойдохме тукъ съ княжески указъ и съставихме това хомогенно правителство, нѣмайки болшинство въ народното прѣдставителство, т. е. днесъ то заявява, че нѣма да се ръководи по онѣзи начала, които бѣха влѣзли въ основата на програмата на коалиционното министерство, (Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Това не казахъ, г-нъ Такевъ.) а ще се води по онѣзи, вписани въ програмата на прогресивно-либералната партия; защото и азъ така разбрахъ думитѣ на г. Министъръ-Президента, че тѣ ще управляватъ по онѣзи начала, които сж легнали въ основата на тѣхната програма. Затъ, г-да прѣдставители, и не може да бѣде друго-яче тогава, когато имаме едно хомогенно министерство, което изхожда отъ една партия. И, слѣдователно, когато ще обсъждаме политиката на това правителство, ние ще имаме прѣдъ себе си програмнитѣ начала на партията, отъ която изхожда, и онази дѣятелностъ, която е успѣла да прояви, или която възнамѣрва да прояви, ще ги съпоставимъ и ще видимъ доколко това министерство е вѣрно на онѣзи начала, които сж легнали въ основата на партийната му програма.

Г-да прѣдставители! Да не говоримъ само празни думи, а да влѣземъ, както казватъ, *in medias res*, въ сжщността на работата. Прѣди всичко, трѣбва да констатирамъ единъ фактъ, който одевъ казахъ, че ако е имало въ България партия, която най-много да е викала противъ министерствата, които сж дохождали отгорѣ, то това е прогресивно-либералната партия. И менъ не ми е трудно да ви процитирамъ цѣли пасажии отъ партийнитѣ органи на тая партия, да процитирамъ цѣли рѣчи, изказани въ конгреса на сжщата партия, дѣто се жестоко порицаваха всички онѣзи правителства, които, нѣмайки поддръжката на болшинството на народното прѣдставителство, сж се добирали до властѣта само по благоволенieto на Короната. Безспорно е, че нашиятъ парламентаренъ строй изисква съдѣйствието на два фактора: народното прѣдставителство и Короната; но че ни едно министерство не може да стои на тази маса, ако има довѣрието само на единия отъ тѣзи фактори, това е единъ основенъ принципъ, този принципъ, за който сж се борили членовѣтъ на прогресивно-либералната партия дълги години, и въ страницитѣ на която партия, както ни се каза, имало много свѣтли редове. Е добръ, съ съжаление трѣбва да констатирамъ, че и тази партия има нещастieto да дойде на властъ противъ тѣзи начала, които ти е проповѣдвала;

не да дойде отгорѣ, както сме проповѣждали, но отгорѣ, изключително по благоволенieto на Короната, и слѣдъ това вече да се постарее да си създаде поддръжката отъ втори факторъ — народното прѣдставителство. Това, г-да прѣдставители, е една аномалия въ нашия парламентаренъ животъ. Рѣдко сж парламентарни държави, дѣто министерствата да създаватъ камари, а обратното е — камаритѣ създаватъ министерства. У насъ, обаче, ние виждаме, че всѣко министерство си създава прѣснокойно камара, и камара, ако обичате, често икти — бившиктѣ, сега малко не е така — съ громадско болшинство. И ако подчерквамъ тази мисль, прави го затуй, защото скърбя, че онази партия, която се нарича носителка на прогресивно-либерални идеи, и ти дойде да се подчини на този бундукъ, да дойде съ синонове княжески укази, безъ да имаше поддръжката на Парламента, и да седне на червената маса. Не оскърбявамъ и не желая да оскърбявамъ никого, но констатирамъ факта съ съжаление, защото 20 години и повече водимъ политически животъ, но и слѣдъ толкова години явяватъ се хора, които да обвиняватъ българския народъ, че той е недостоеенъ за тази политическа свобода, която е легнала върху кървитѣ и кокалитѣ на трѣкова български синове и върху кокалитѣ на нѣколкото стотини синове на нашата Освободителка! Ако подчертавамъ тази мисль, то е, за да протестирамъ още единъ пътъ противъ този начинъ на дохождане на властъ и противъ този начинъ на съставяне министерски кабинети. Нека единъ пътъ за всѣкога се проникнемъ отъ идеята, че въ България върховенството принадлежи на българския народъ. Той е господарьтъ, който ние, той е и който плаща; слѣдователно, когато ние ще искаме да се туримъ начело на неговитѣ сѣдбини, ние ще трѣбва да апелираме къмъ неговата поддръжка, а не да се явяваме съ синонове царски укази и да казваме: ние сме министри, разгонваме ви, ще правимъ апелъ. И знаемъ тогава какъвъ ще бѣде резултатътъ на този апелъ. Това го казвамъ, за да подчертая една непосредствителностъ на прогресивно-либералната партия, основниятъ принципъ на която партия е суверинитетътъ на народа. Помни като сега, когато многоуважаемиятъ старецъ Дѣдо Цанковъ се върна отъ Русия, първата му декларация бѣше: „народното върховенство“; помни, по-послѣ, нѣколко-годишната борба въ пресата, помни и рѣшенитѣ въ конгреса за този народенъ суверинитетъ. Е добръ, този суверинитетъ дойде единъ денъ, когато се прѣнебрегна отъ прѣдставителитѣ на тази прогресивно-либерална партия, когато тѣ се явиха съ указъ въ рѣчка, поеха властѣта и разгониха прѣдставителитѣ.

Прочее, първата и основна точка на програмата на прогресивно-либералната партия не е издържана отъ тази партия, когато ѝ се подхвърли червениятъ министерско кресло.

Г-да народни прѣдставители! Второ едно начало, което е легнало въ основата на прогресивно-либе-

ралната партия, е, че основният принцип въ едно държавно управление, както казахъ, е върховенството на народа, проявено абсолютно свободно при произвеждане на изборитѣ. Българскиятъ народъ, казваха тѣ, трѣбва да се остави абсолютно свободенъ, безъ всѣкакво влияние на властта, да може той да прояви своята върховна воля, мимо всѣкакви увѣщания и обѣщания, мимо всѣкакви терзания, мимо всѣкакви перспективи за облаги. А на първо мѣсто, г-да прѣдставители, бѣ, че властта трѣбва съвършено да се дезинтересира отъ изборитѣ, като не включвамъ въ тази фраза назенето на реда и тишината. Нѣма съмнѣние, че властта е длъжна да запази, да гарантира тази свобода, чрѣзъ своитѣ органи, полицейски и военни, но, вънъ отъ туй, нейната работа се свежда къмъ това — да стои, да наблюдава и да чака вота на народното върховенство. Така ли стана, г-да прѣдставители, при прѣдставителитѣ на прогресивно-либералната партия, които стоятъ на червената маса? И, за да не бѣда енигматиченъ, моментално ще ви кажа за какво азъ говоря. Какъ сжщата тази партия бѣ, която жестоко порицаваше тия министри на другитѣ партии, които, когато наставаха врѣмена за избори, кръстосаха на длъжъ и на ширъ България. Тѣ викаха партизанитѣ си, тѣ правѣха събрания, тѣ имъ даваха разни обѣщания, тѣ съ своето официално положение влияеха на избирателитѣ, тѣ съ цѣлъ ескортъ кавалерия и жандармерия и съ окръжни управители, околийски началници, приставитѣ му и пр. кръстосаха по всички геометрически направления България; тѣ не оставиха послѣдното кюпе, послѣдното село непосредно и на послѣдния селянинъ не внушено да знае, че то е правителство — както е казалъ завчера началникътъ на горитѣ, г. Митревъ, на селянитѣ въ селото Куртово-Конаре: „не се бунтувайте противъ правителството, то е абсолютно върховно; то въ едната си ръка има ножа, а въ другата ръка хлѣба; комуто колкото ще, толкова ще отрѣже.“

Г-да прѣдставители! Можете ли да откажете вие факта, че уважаемитѣ министри: г. Даневъ, г. Сарафовъ, г. Радевъ, г. Людскановъ, по врѣме на народно-прѣдставителскитѣ избори, не кръстосаха на длъжъ и на ширъ България, не отиваха даже и въ селата, както азъ имахъ случай да отида въ Бѣлослатинската околия и ми казаха, че г. Първиятъ Министъръ билъ ималъ събрание, правилъ събрание, държалъ рѣчи? Г-да прѣдставители! Не е важното туй. Не. Въ всичкитѣ парламентарни държави министерството изказва своята политика въ едно грамадно събрание, тамъ излага своитѣ начала и чака да се произнесе народътъ, а обрънатъ ли се министригѣ на вулгарни агитатори, тръгнатъ ли да кръстосватъ по села и по паланки, безспорно е, че тамъ министерството е слѣзло отъ своята висота и се пробобрѣща въ единъ вулгаренъ агитаторъ.

Г-да прѣдставители! Има друго едно неравенство въ случая. Г-да министригѣ, когато пжтватъ,

тѣ пжтватъ за смѣтка на държавата, тѣ пжтватъ като официални лица съ своитѣ дневни и пжтни пари на километъръ. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Не съмъ пжтвалъ за смѣтка на държавата!) Ако е туй вѣрно, азъ въ тая точка оттеглямъ си думата, азъ ще ржкоплѣща на г. г. министритѣ, ако тѣ за своитѣ агитационни обиколки не сж взели пжтни и дневни пари; азъ ще бѣда първиятъ да имъ ржкоплѣща, когато ще чуя отъ устата на г. Министра на Финанситѣ, че никой министъръ нито сантимъ не е изтеглилъ, нито има намѣрение да изтегля пѣкакви пжтни и дневни пари за своята агитационна обиколка. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Това е положително, г-нѣ Такевъ!) Добрѣ; благодаря.

Но, г-да прѣдставители, като оставите тази точка настрана, има друга една. Вие знаете обясненията, които даваше г. министъръ Сарафовъ чрѣзъ своя органъ, за продажбата на нашитѣ облигации, за пѣкакви 300—400 хиляди лева лихви на европейската борса, затова, защото въ това врѣме, когато се е давала нотата или, по-право, когато се е давало прѣпорѣченото писмо на тия банки, за да внесе българското правителство припадащата се частъ отъ лихвата, г. министърътъ Сарафовъ е отсъствувалъ отъ Столицата. Това го четохме въ правителствения органъ и надѣя се, че г. министърътъ Сарафовъ нѣма да отрѣче авторството на това антрефиле. (Министъръ М. Сарафовъ: Азъ ще Ви отговаря на това!)

Е добрѣ, г-да прѣдставители, нека оставимъ всичко друго настрана, нека оставимъ пжтнитѣ и дневнитѣ настрана, нека оставимъ моралното влияние, което отъ тази трибуна, помня като сега, какъ жестоко порицаваха прѣдставителитѣ на прогресивно-либералната партия по врѣме на кабинетта на покойния Д-ръ Стоиловъ. Моралното влияние, то бѣше синонимъ на позоръ, то бѣше синонимъ на всичко щото можеше да бѣде срамно; моралното влияние се подчертаваше навсѣдъ въ организѣ на тази партия. А ще откаже ли тази партия, че това морално влияние не дойде днесъ на своята апогея? Какво по-голѣмо морално влияние е могло да има отъ това, да тръгнатъ министригѣ ескортирани парадно изъ цѣлата територия на страната? Затѣ това бѣше моралното влияние и на покойния Д-ръ Стоиловъ. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: Тамъ имаше артилерия и кавалерия!) Защо тогава го упрекавахте, защо пишете и досега, че „ние въ нашия активъ нѣмаме морално влияние, гасене на свѣщи, артилерия и кавалерия?“ Моралното влияние влиза въ тая рубрика. Това морално влияние, не можете да отрѣчете, че г. г. днешнитѣ министри сж го повишили до онова дередже, по-горѣ отъ което едва ли може да се отиде.

И така, г-да прѣдставители, като оставимъ моралното влияние настрана, нека се спремъ само на този фактъ, че въ врѣме на агитациитѣ на министригѣ, отиването имъ да кантардисватъ този или

онзи прѣдставителъ, както пишатъ вѣстниците — той ще каже защо е ходилъ изъ Хасковско и Харманлийско — въ това врѣме се получиха онѣзи писма, на които трѣбваше да се даде моментално отговоръ, липсваха министритѣ отъ Столицата, продадоха нашитѣ книжа, понижиха тѣхния курсъ, оскандалиха нашитѣ финанси!

Г-да прѣдставители! Това е една втора точка, на която азъ искахъ да обърна вниманието на г. г. прѣдставителитѣ, върху непослѣдователността на почитаемото правителство, което изхожда отъ тази партия и нейнитѣ начала. Нищо, слѣдователно, и въ това отношение нѣма общо между програмнитѣ искания и дѣйствиията на правителството.

Г-да прѣдставители! Като сега помня още, когато отъ тая трибуна единъ отъ прѣдставителитѣ на прогресивно-либералната партия, уважаемиятъ г. Димитъръ Христовъ, какъ жестоко порицаваше правителството на г. Рачо Петровъ, за изборитѣ въ Раховската околия, когато той поголовно разтурваше общински съвѣти, когато на тѣхно мѣсто назначаваше хора събрани отъ улицата. Г-да прѣдставители! Бихме имали право да кажемъ, че когато ще дойде прогресивно-либералната партия на власт, тя ще бѣде онази, която най-малко ще си служи съ туй сръдство — бламиране на общинскитѣ съвѣти и назначаване на врѣмenni комисии; разтурването на тѣзи съвѣти нѣколко пѣти, само и само да доживѣятъ комиситѣ до народно-прѣдставителскитѣ избори, за да ни доведатъ избиратели. Азъ, г-да прѣдставители, не ща отида много далечъ. Имамъ у мене единъ списъкъ, който ще оставя на трибуната, цитиранъ отъ „Държавенъ Вѣстникъ“, въ който ще видите всичкитѣ онѣзи поразителни перемѣни, които сж ставали въ общинскитѣ управления. Въ чл. 3 отъ нашата конституция е казано, че българската държава въ своето административно управление се раздѣля на окръжи, околии и общини, но общинитѣ ще почиватъ върху началата на общинското самоуправление, на автономията на общинитѣ. Ако общинскитѣ съвѣти бѣдатъ оставени съвършено свободни отъ давлението на властта, да разполагатъ тѣ съ своятѣ сѣдбини, нѣма съмнѣние, че само въ такъвъ случай може да се говори за нѣкаква автономия на общинскитѣ съвѣти, а оттамъ вече и за автономията на окръжнитѣ съвѣти, а оттамъ по-горѣ и за народно-прѣдставителското тѣло. Може ли да отрицава нѣкой, че разтурянето, въ врѣме на прогресивно-либералното министерство, на съвѣтитѣ, не е достигнало максималниятъ си прѣдѣлъ? Вземѣте статистиката, вземѣте „Държавенъ Вѣстникъ“ и вие тамъ ще видите, че никогажъ не сж се разтуряли повече общини, въ по-малко врѣме, отколкото е станало при днешното министерство.

Но, г-да прѣдставители, има едно друго явление, а това явление е много симптоматично въ случая за това управление. Една статистика, която имамъ на рѣцѣтъ си, именно казва, че, види се, като не сж могли да бламиратъ цѣлитѣ съвѣти, се е прибѣ-

нало до друго сръдство: дали си „доброволно“ оставката. Откогато уважаемиятъ Министъръ на Вѣтрѣшнитѣ Работи г. Сарафовъ е станалъ такъвъ, 233 кмета и по недовѣрие на съвѣтитѣ сж били отстранени 118 души — пѣщо, което досега не е ставало. Защо? Защото тамъ, дѣто не е могло да се прибѣгне до разтурването на съвѣта, тамъ се е прибѣгвало до онѣзи мѣрки, за които г. Сарафовъ бѣ писалъ официално писмо: „прѣдлагамъ на съвѣта да избере за кметъ Ивана Драгановъ“. (Министъръ М. Сарафовъ: Това не се е писало никога, г-нѣ Такевъ!) А въ Сърбенишката община? (Министъръ М. Сарафовъ: Казало се е, съвѣтвало се е да се не избира еди-кой си!) Значи, г-да, не се е писало, а се е казало да се не избира еди-кой си! Вѣрно; г. министърътъ ме поправи. Той е казалъ, да не се избира Иванъ Драгановъ; когото съвѣтътъ иска да избере, а вие му мислѣте по-нататъкъ. Нема, г-не министри, това е общинско самоуправление; нема туй е общинска автономия? Нека г. Сарафовъ бѣде спокоенъ. Азъ това го казвамъ тогава, когато бѣше прѣвъ министъръ единъ членъ отъ демократическата партия, г. Каравеловъ; и тогава ние не прѣмѣлчавме този фактъ, който прѣвъ се релевира отъ г. Петкова, шефътъ на народно-либералната партия. Слѣдователно, и днесъ можемъ да ви авансираме този фактъ, защото виждаме цифрата: 233 кмета сж си дали „доброволно“ оставката, защото е трѣбвало да си я дадатъ.

Г-да прѣдставители! Ще дойда на конкретни факти, за да не говоримъ общи фрази и за да дамъ пълна възможност на г. Министра на Вѣтрѣшнитѣ Работи да ме опровергае. Азъ вземамъ слѣдующия конкретенъ случай. Ще помоля г. Министра, въ отговора си да ни каже, защо е разтурилъ Пловдивското кметство въ наджечериято на изборитѣ, защо е разтурилъ Русенското кметство, защо е разтурилъ Варненското, защо е разтурилъ кметствата въ селата: Батакъ, Лѣжене, Асж-кория, Жрѣбичко и Бая, Пещерска околия? Нѣщо повече, г-да прѣдставители: даже тамъ, дѣто окръжнитѣ постоянни комисии, прѣдъ очевидността на факта, че не е възможно да се разтури една община, сж издавали постановления, че не може да се разтури — защото абсолютно никакви причини не сществуватъ за разтурването на съвѣта — тамъ телеграфически отъ министерството се е заповѣдало разтурването на съвѣта. Въ Батакъ, напр., постановлението на постоянната комисия е да не се разтури съвѣтътъ, защото нѣма причини и защото сж избрани почтени хора. Г-нѣ Сарафовъ, обаче, телеграфически отъ София е разтурилъ съвѣта. При това забѣлжете, че при сжщия г. Сарафовъ сж се произвели изборитѣ въ с. с. Бая, Лѣжене, Асж-кория 6 пѣти и сѣ сжщиятъ г. Сарафовъ ги е разтурвалъ по баналния мотивъ „за немарливо управление“.

Г-да прѣдставители! Може ли да става рѣчь по-нататъкъ? Туй ви говоря за една околия, а вие, останалитѣ, които сте отъ четиритѣ кошета на Бѣл-

гария, ще ни дадете отъ тая трибуна ония свѣдѣния, които сте събрали, и тогава ние ще имаме пълно прѣдставление на всичката оная картина, която ни прѣдставя тоя складъ на извлѣченията отъ „Държавенъ Вѣстникъ“, който държа въ ръцѣтъ си, за да нѣма противорѣчие между насъ.

По-нататкъ, г-да прѣдставители, сѣщиятъ г. Сарафовъ бѣше министръ на Вжтрѣшнитѣ Работи при коалиционното министерство, когато се назначаваха полицейско-административнитѣ служители. Когато, обаче, той и цѣлото коалиционно министерство падна и г. Сарафовъ остана пакъ министръ на Вжтрѣшнитѣ Работи, какви перемѣни не сж станали? Защото, да ви кажа отсега, на много мѣста, види се, околийскитѣ началници и окръжнитѣ управители не сж се показали доста ревностни, или доста опитни, за да произвеждатъ избори и затова тѣ моментално се смѣниха. И пакъ за да дамъ възможностъ на г. министра да ме опровергне, азъ моментално му казвамъ: прѣмѣсти се Пещерскитъ околийски началникъ. Защо? — никой не знае. Ще ни каже г. министрътъ. Прѣмѣсти се и полицейскитъ приставъ, който дѣйствително не бѣше цѣлте за мерисане. Но г. министрътъ нѣма да откаже, че го взе отъ Чепино и го прати въ Пазарджикъ. Ако би го уволнилъ, азъ бихъ разбралъ, но той го смѣни, и кого назначи на негово мѣсто? Назначи овзи, който бѣше околийски началникъ въ режима, който най-много е порицавалъ органа на г. Сарафова — нѣкой си Савовъ, околийски началникъ прѣзъ 1899 и 1900 г., за да произвежда избори въ Чепинското корито.

Г-да прѣдставители! Това сж единични случаи, които цитирамъ, за да дамъ възможностъ на г. министра да ме опровергне. Всички, обаче, перемѣни, които сж станали прѣзъ неговото министерствуване, сж слѣдующитѣ: уволнени сж 16 окръжни управители прѣзъ врѣме на управлението на г. Сарафова, отъ които трима по закриване длъжността; мѣстени сж 7 и новоназначени сж 13. (Министръ М. Сарафовъ: Тѣ сж повече по ваше искане отъ трибуната.) Околийски началници сж уволнени 108, прѣмѣстени сж 34 и новоназначени сж 82. Полицейски пристави сж уволнени 66, отъ които 30 по закриване на длъжността, мѣстени сж 11 и новоназначени 27, и т. н., за да не отида подалечъ, а да дамъ материалъ на г. министра да ме опровергне.

Г-да прѣдставители! За министри когато тѣзи хора се назначиха, всички очаквахме, че дѣйствително ще стане нѣщо по-почтено, нѣщо не такова, което ние всинца заедно съ тѣхъ сме порицавали. Какво обаче излѣзе? У мене има, г-да прѣдставители, официални документи, които уличаватъ сѣщитѣ тѣзи органи на властѣта въ явни прѣстѣпления. Напр., има една присѣда издадена противъ единъ господинъ въ едно село. Тази присѣда е изплатена на околийския началникъ да я приведе въ изпълнение. Само за това, обаче, че този приятелъ е отъ правителствената партия и че е членъ на бюрото —

ако обичате и прѣдседателъ — присѣдата не се привежда въ изпълнение. Пише се три пѣти на околийския началникъ да приведе присѣдата въ изпълнение, околийскитъ началникъ не я привежда въ изпълнение. Тѣзи сж, г-не министри, официални документи. Това се касае до Пещерския околийски началникъ, на когото е писано нѣколко пѣти за привеждане въ изпълнение присѣдата, влѣзла въ законна сила, противъ единъ прогресивенъ-либералъ, но той не я привелъ. Официалнитѣ документи сж на трибуната — можете да ги четете. И недѣйте мисли, г-да прѣдставители, че това е неизвестно. (Н. Лазаровъ: Прочетѣте ги! Отдѣ взехте тия документи?) Ще ви ги прочета. (Чете.)

„Пещерска околия. Пещерско градско-общинско управление. № 601, 1 мартъ 1902 г. Гр. Пещера. (Прѣписъ.) До Господина Пещерския околийски началникъ. Повѣреното ми общинско управление има свѣдѣния, че изпълнителнитъ листъ № 1.048/1900 г., издаденъ отъ Пещерския мирови съдия по углавното дѣло № 706/1897 г. противъ Христо П. Цикаловъ, за разваляне на незаконно построенъ сайвантъ, и досега се държалъ въ повѣреното Ви околийско управление, безъ да е приведенъ въ изпълнение“. (Смѣхъ. Ржкопѣскане отъ дѣсницата.) „Прѣдъ видъ на това, умолявате се, Г-не Началниче, да разпоредите потрѣбното за по-скорошното му привеждане въ изпълнение, като на управлението ми се съобщи за свѣдѣние. Въ противенъ случай, кметството ми ще се оплаче прѣдъ надлежното мѣсто и ще иска наказанието на виновния, съгласно чл. 437 отъ наказателния законъ“.

Второ писмо. (Чете.) „Пещерска околия. Пещерско градско-общинско управление. № 929, 6 априлий, 1902 г. Гр. Пещера. Твърдѣ бързо. До Господина Пещерския околийски началникъ. Имамъ честъ да Ви помоля, Г-не Началниче, да разпоредите и ми се съобщи, по възможностъ по-скоро, какво е извършено по поводъ писмото ми № 601 съ дата 1 мартъ тази година“. И това писмо Пещерскитъ околийски началникъ го оставя безъ послѣдствие. Пише се трето писмо до прокурора и се съобщава, че Пещерскитъ околийски началникъ не привежда въ изпълнение една присѣда, която е издадена въз основа на сѣществующитѣ закони за запазване плановѣтъ на града.

Г-да прѣдставители! Вамъ се види много дребенъ този фактъ, но вие знаете ли, че отъ градскитѣ планове правятъ политика? Знаете ли, че нашитѣ градове приличатъ на хамбари? Защото всѣко общинско управление, всѣко правителство, кога дойде на властъ, гради както обича. Щомъ си отъ нашата партия, ти можешъ свободно да строишъ; щомъ ми общаешъ че ще дойдеиъ съ мене, свободно можешъ да строишъ каквото искашъ. Азъ не мога да разбера, защо, когато цитирамъ официални документи за едно прѣстѣпление извършено отъ органитѣ на властѣта, защо мога да чуя смѣхъ отъ червената маса. Немъ вие ще го обусловвате отъ грамадността на наказанието, което влѣче една

издадена присъда, или отъ факта, че има присъда неприведена въ изпълнение? Но вапниятъ околийски началникъ може да не приведе въ изпълнение една присъда за 25 л. глоба, той може да не приведе една присъда и за 5 години затворъ. Прѣстѣплението е еднакво. Чл. 437 отъ наказателния законъ е еднакъвъ за всички: „който не приведе въ изпълнение една присъда наказва се съ затворъ“. И ако ви подчъртавамъ туй, г-да прѣдставители, то е за да не ме упрекнете въ голословие, когато ви казвамъ че сж назначени хора, които съ своята властъ искаха партизани да си вербуватъ, искаха съ силата на властта да правятъ избори, искаха съ фаворизация да си докаратъ болшинство въ Народното Събрание. И ако донесохъ документи, то е за да не ми кажете: „Кажете факти, за да ги опровергнемъ!“ Ето ви фактитѣ! Искате ли други факти, г-да прѣдставители? Вие, уважаемий г-нъ министре Сарафовъ, знаете кой е околийски началникъ въ Пазарджикъ. Искате ли да говоримъ за него? Отъ тази трибуна съмъ говорилъ и Вие самъ казахте, че ще вземете актъ отъ думитѣ ми; поровѣйте и ще намѣрите въ архивата на Министерството на Вѣтрѣшнитѣ Работи донесение отъ окръжния управителъ за непотеността — да не кажа нѣщо по-лошо — на този околийски началникъ, за заставяне подчиненитѣ да вършатъ безправствени дѣйствиия. Вие знаете и се засвидѣтелствува отъ хора, които сж били очевидци и за други негови прѣстѣпления. Вие чухте тия нѣща. Азъ бѣхъ пръвъ, който казахъ: може би г. министрътъ не знае тѣзи нѣща и нѣма защо да го порицаваме; нека видимъ какво той ще направи въ послѣдствие! Но и до днесъ този околийски началникъ е въ Пазарджикъ. Какво става тамъ? Днесъ се трепитъ общинскитѣ власти съ полицейскитѣ; днесъ стрѣлби ставатъ тамъ по улицитѣ — днесъ нѣма властъ въ Пазарджикъ! Защото, безспоренъ е фактътъ, когато околийскиятъ началникъ е мѣстенъ човѣкъ, който е единъ отъ отявленитѣ партизани на властующата партия, той не може да поддържа поредъка. И пакъ тукъ е моментътъ, когато ще апелiramъ къмъ уважаемия министръ г. Сарафовъ, да каже: не бѣхъ ли азъ, който го молихъ: „недѣйте праца въ Пазарджикъ познатъ намъ околийски началникъ! Пратѣте ни единъ околийски началникъ отъ Сѣверна-България, новъ, непознатъ, който да не назначава стражари отъ Пазарджикъ, този прочутъ по своитѣ скандали градъ! Дайте да умиримъ най-сетнѣ този градъ!“ Хората тамъ ги е страхъ отъ властта, страхъ ги е да излѣзнатъ по улицитѣ — тамъ има властъ въ властъ! Знаете ли, г-нъ министре, че тамъ има една пайка, която налага данъкъ на избирателитѣ? Има официални документи, изпратени въ прокурорския паркетъ — пропуснахъ да ги взема съ мене, защото тѣ сж въ редакцията на в. „Прѣпорекъ“. Тѣ сж на разположението ви — можете да ги видите. И това става, г-да народни прѣдставители, отъ кого? Единъ човѣкъ, който е лежалъ нѣколко години въ задана за човѣко-

убийство, нише на старшия стражаръ въ Пенцера да даде съдѣйствието си за да се събере данъкътъ отъ нѣкакви си бѣжанци. Събиратъ данъка, изгуляли 6 л. отъ него, качватъ се да си отидатъ въ Пазарджикъ. Хвана ги въ Пенцера градското общинско управление, съставлява имъ актъ и го изпраща прокурору. Намиратъ самата записка на старшия стражаръ: „Г-нъ Малакъ, ние изгуляхме 6 л. отъ данъка; късѹра изпращаме!“ Документитѣ сж въ прокурорския паркетъ. Това е, г-да прѣдставители, нѣщо общоизвестно въ Пазарджикъ. Друго нѣщо, г-не министре! Прѣвърнатъ се хора отъ улицата — пакъ ви говоря за дѣла, които се намиратъ въ паркета — завеждатъ ги въ кръчмата, дѣто ги чака тази компания, и щомъ влѣзе този нещастникъ, моментално му задаватъ въпросъ: Защо сте ме погържали на майка? — Не съмъ. — Какъ не си? Другъ ще се яви посрѣдникъ: дайте 25 л. да се отървете. — Ама нѣмамъ 25 л. — Дайте тогазъ 15. Вурасъ-комасъ, взематъ му 15-тѣ лева. Другъ се приведе. Това сж данни, това сж факти, които ще провѣрите въ прокурорския паркетъ. Това е днесъ управлението въ Пазарджикъ, г-да прѣдставители. Азъ вървамъ, че уважаемиятъ г. Гаговъ, ако той желае да изповѣда истината и ако той желае да види тази страна трѣгнала въ единъ нормаленъ пѣтъ на развитие, ще стане да изповѣда това нѣщо. (Д-ръ Г. Гаговъ: Азъ не зная нищо, г-нъ Такевъ! Ще моля да покажете лица. — Д-ръ Н. Геннадиевъ: Той не знае нищо: далечъ живѣе!)

Ето защо, г-да прѣдставители, менъ ми се струва, че една отъ точкитѣ на прогресивно-либералната партия, че при назначаване на служащитѣ ще взема прѣдъ видъ тѣхното образование, тѣхното обществено положение, съвсѣмъ се е прѣнебрѣгнала при днешното управление. Азъ не ща да отивамъ да казвамъ, кой е назначенъ за окръженъ управителъ и кой не: други по-компетентни хора ще ви кажатъ въ какво се е състояла тѣхната роль по законодателнитѣ избори; но азъ ви констатирамъ факти, които вие ще провѣрите при прокурорскитѣ паркети.

Г-да прѣдставители! Едно нѣщо, противъ което ужасно сме се възмущавали всички, начело съ уважаемия г. Даневъ, г. Сарафовъ, г. Людскановъ и всички тѣзи добри приятели, които стоятъ на тази скамейка, то бѣха побонщата въ участъцитѣ, то бѣха изтезанията въ полицейскитѣ задани, то бѣха терзанията на гражданитѣ отъ полицейскитѣ органи. Вѣрно е, че днесъ може да се говори за количество, но за качество недѣйте ми приказва! Въ количествено отношение има прогресъ: нѣмаме онѣзи терзания толкозъ чести, толкозъ многобройни, каквито се констатираха при другитѣ управления. Но и днесъ, г-да прѣдставители, не липсватъ тѣзи факти, и факти, които сж известни на почитаемото министерство, и които факти, то ще ни каже, какъ си ги обяснява. У мене има единъ медицински актъ, направенъ въ полицейския

затворъ, по искането на прокурора, съ съдующето съдържание: (Чете.)

„Пещерски околийски лѣкаръ. № 98. 14 мартъ 1902 г. Гр. Пещера.

Медицинско освидѣтелствуване на Ангелъ Г. Личевъ, на 27 години, отъ с. Жръбичко, Тодоръ Ивановъ, 18 години, отъ с. Жръбичко и Калинъ Цвѣтковъ, на 58 години, отъ с. Жръбичко.

Първиятъ, Ангелъ Г. Личевъ, има едно натрътване, колкото една дѣтска дланъ, върху лѣвата кълѣа, една слаба синявица на лѣвата дълновидна областъ и едно натрътване засиняло на клѣшкитѣ на лѣвото око, които ще заздравятъ въ разстояние на 3—4 дена.

Вториятъ, Тодоръ Ивановъ, има двѣ малки ожулвания, всѣко едно голѣмо колкото фасулено зърно, и двѣ натрътвания отъ първа степенъ на дѣсната плѣшка, всѣко едно голѣмо колкото една срѣдна дланъ, и които ще заздравятъ въ разстояние на 3—4 дена, и

Третиятъ, Калинъ Цвѣтковъ, има едно голѣмо натрътване, колкото една голѣма дланъ, на лѣвата плѣшка и сѣщо едно такова отъ първа степенъ на лѣвия лакътъ, които ще заздравятъ въ 3—4 дена.

Настоящото освидѣтелствуване извършихъ на 13 мартъ 1902 г. въ помѣщението на Пещерския полицейски домъ, по покана на г. прокурора Илия Ганчевъ при Татарназарджишкия окръженъ съдъ; прѣпийшъ изпращамъ г. прокурору при Татарназарджишкия окръженъ съдъ, по негово искане.

Пещерски околийски лѣкаръ:

Д-ръ В. Георгиевъ.

Вѣрно съ оригинала. За Пещерски околийски лѣкаръ:

Д-ръ Н. Банановъ.

Докарватъ се хора подъ конвой отъ Жръбичко, които сж прави ли избороъ мирно и тихо. Полицията ги забира оттамъ, съсипва ги по пѣти отъ побой, докарва ги въ полицейския затворъ и ги хвърля като лешове. Застѣпватъ се хора, викатъ прокурора. Той дохожда и констатира. Това е медицинското освидѣтелствуване, и дѣлата сж въ прокурорския паркетъ. Г-нъ Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи ще има случая да даде официални удостовѣрения.

Г-да прѣдставители! Ще ми се каже, може би, че това сж единични случаи. Вѣрно е. Може да сж единични случаи, но азъ одеѣ още ви подчъртахъ своята мисль, че тѣ сж единични случаи, които говорятъ за количеството на дѣлата, но не и за качеството. Можете ли вие да си прѣдставите, при управлението на прогресивно-либералната партия, да се биятъ хората отъ полицията? Защо ще ме биете, моля ви се, какво прѣстѣпление сѣтъ извършилъ? Не сѣтъ щѣлъ да гласоподавамъ за Ивана или Драгана! Немъ за това ще трѣбва да ме биете? Нѣма двѣ мнѣния върху това. Медицинскиятъ актъ е тукъ, за да нѣма опровержение. Прочее, и въ това отношение, колкото що се касае, че когато ще настѣпятъ днитѣ на управлението на прогресивно-либералната партия, че тогазъ ще трѣгне медъ и масло изъ България, че не щѣло да има тия побоища, тия изтезания, тия давлениа, тия насилия, за съжаление, излиза, че сме се лѣгали. И азъ особено съжалявамъ, защото бѣхъ единъ отъ онѣзи, които, може би, най-много вѣрвахъ въ искреностѣта, въ чистосърдечието на прогресивно-либералната партия и сѣтъ се борилъ всячески да може тази партия, въ коалиция съ демократическата, да дойде начело на управлението, защото вѣрвахъ, че щѣха да настанатъ други дни на управление. И, ако това твърдя тукъ, г-да прѣдставители, толъозъ по-смѣло го казвамъ и повтарямъ, защото сѣтъ го твърдилъ и тогазъ, когато вземахъ участие въ управлението, като политическа група; защото безспорно е, че всѣки министъръ отговаря за своя ресоръ, за своитѣ дѣйствия. И, ако тогазъ Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи г. Сарафовъ отговаряше за тѣзи нѣща, днесъ пакъ ще ни даде обяснения, защо сж се повтаряли; защото — така се казваше тогазъ — при промѣнението на едно управление не може като *deus ex machina* да се отстранятъ всичкитѣ тѣзи нѣща, но постепенно-постепенно това нѣщо ще стане. Ние виждаме, обаче, слѣдъ 10-мѣсечното управление на коалиционното правителство и 4-мѣсечно самостоятелно управление на тази партия, да цитираме медицински свидѣтелства отъ 14 мартъ 1902 г., едва прѣди единъ мѣсець, за побоища, нанесени отъ органитъ на полицейската власть надъ гражданитѣ.

Д-ръ К. Милановъ: Г-нъ Такевъ, ако позволите, единъ прѣсенъ примѣръ: двама наши другари сж го констатирани въ първия полицейски участѣкъ, г. Ангелъ Станчевъ и г. Калю Малевъ, и ще го потвърдятъ.

Д-ръ К. Милановъ: Г-нъ Такевъ, ако позволите, единъ прѣсенъ примѣръ: двама наши другари сж го констатирани въ първия полицейски участѣкъ, г. Ангелъ Станчевъ и г. Калю Малевъ, и ще го потвърдятъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля ви се, г-нъ Милановъ, недѣйте прѣкъсва оратора! Недѣйте забравя чл. 33 отъ правилника.

М. Такевъ: (Продължава.) Г-да прѣдставители! Когато ще говоримъ за вжтрѣшното управление на страната, на първо мѣсто, разбира се, трѣбва да избликва онзи моментъ, когато се проявява волята на народа. Това сж изборитѣ. Азъ бихъ простилъ всички други прѣгрѣшения на едно правителство, волни или неволни, ако то ще даде възможность на българския народъ да се изкаже свободно, да пусне свободно своята бюлетина, да каже свободно, за кого той желае да гласоподава, защото за мене е безспорно, че тази свободно проявявана народна воля може да тури кракъ на всѣко насилие. Прочее, имаше ли свободни избори при управлението на прогресивно-либералната партия? Азъ, г-да прѣдставители, ще отида малко по-далечъ и макаръ че фактитѣ сж достатъчно извѣстни, но понеже тѣ не бѣха констатирани, сега ще ги констатирамъ. Извѣстно е вамъ какъ станаха изборитѣ за градски сѣвѣти въ България, особена

въ града Татаръ-Пазарджикъ. И ако азъ мъгчахъ тогазъ, и сега искамъ да релетвирамъ този фактъ, то е за двѣ причини: първо, че тогазъ не бѣ се произнесла анкетната вѣстникарска комисиия, която отиде тамъ да каже своята дума, и, второ, защото тогазъ току-що бѣше назначена сѣщата онази полицейска властъ, която е и днесъ. Днесъ е вече положително — поне се потвърди отъ трима редактори, които дойдоха на самото мѣсто — че въ гр. Татаръ-Пазарджикъ, по врѣме изборитѣ за градския съвѣтъ, е имало шайки, и шайки, устроени нарочно за това, които шайки сж дѣйствували подъ вида на самата полиция, за да не кажа подъ нейната охрана. (Д-ръ Г. Гаговъ: Но които шайки не сж влияли на изхода на избора!) Ако, г-да прѣдставители, има нѣкой да лъжесвидѣтельствува въ случая, хванѣте тия три редакции. За насъ, додѣто не се опровергне това мнѣние, то е мнѣние достатъчно авторитетно, за да сждимъ за начина, по който сж станали тамъ изборитѣ. И когато се твърди отъ тази анкетна комисиия, че дѣйствително е имало шайки, устроени отъ прѣдседателя на тричленната комисиия, отъ най-разваленитѣ елементи, които шайки върлували до деня на избора, а слѣдъ избора, хората, съставляващи тия шайки, бидоха назначени на градска служба, и когато всички това е извѣстно на г. Министра на Внѣшнитѣ Работи, кажете за Бога: какви мѣрки трѣбваше да се взематъ, за да се не повтарятъ, и какви мѣрки се взеха? Азъ имамъ смѣлостта да твърдя, че никакви мѣрки не се взеха. А, напротивъ, този начинъ на управление продължава и до днесъ: сѣщата администрация, сѣщиятъ околийски началникъ, сѣщото управление. Тогава заявихъ за туй, защото оттукъ пакъ релетвирахъ, като казахъ, че тамъ администрацията не е на своето мѣсто, моля, вземѣте актъ отъ моитѣ думи, провѣрѣте и, ако се убѣдите, че това е вѣрно, удовлетворѣте. Минаха се толкова мѣсеци, но никакви мѣрки не се вземаха. Напротивъ, околийскиятъ началникъ, г-не министре, и до днесъ — возенъ на файтонъ отъ полицейски стражари — се разхожда тържествено изъ града подъ сѣнката на чомачиитѣ. И още единъ пакъ твърдя, г-не министре, че въпрѣки сжществуването на двѣ окръжни заповѣди отъ Министерството на Внѣшнитѣ Работи и самия законъ за полицията, околийскиятъ началникъ, въ възмущение на обществената сѣвъсть, на файтонъ, каранъ отъ стражари, се разхожда изъ града.

Г-да прѣдставители! Дребни работи сж, ще ми кажете. Да, дребни работи, но не забравяйте, че дребнитѣ работи, всѣкога, когато се събератъ, образуватъ онзи купъ боклукъ, който е докаралъ България до днешното положение. Не сме обръщали внимание на дребнитѣ работи, както онази майка, която карала сина си да открадне само една игла, но въ послѣдствие станалъ пъленъ разбойникъ. Така е и съ управлението на една държава: не вникнете ли въ тенденцията на това управление, не вникнете ли въ поривитѣ, въ стремжитѣ, които ръководятъ властта — недѣйте говори за коли-

чеството, но за тенденцията — тогава докдѣ ще достигне това, защото ще кажатъ хората, че у насъ, както у диванитѣ, никой не е сигуренъ за своя животъ, за своя имотъ, за своята честъ. Туй сж дребни работи, г-да прѣдставители, но обръбѣте внимание на тѣхъ, не ги оставяйте безнаказани защото тѣ ще накажатъ страната.

Народно-прѣдставителскитѣ избори какъ станаха, за да не говоримъ за общинскитѣ избори, понеже нѣмамъ на ръка никакви официални данни, за да ви удостовѣря, и защото почти експромтомъ днесъ излизамъ да говоря, понеже мислѣхъ че ще се започне дебатирането по отговора на тронното слово по-късно, да ви цитирамъ тѣзи официални данни, които сж събрани и които ще имамъ случай скоро да ви поднеса. Вие не можете да отрѣчете два факта, които сж извършени въ надвечернето на законодателнитѣ избори. Първиятъ фактъ е разтурянето на общинскитѣ съвѣти съ цѣль — и го твърди положително, безъ рискъ да бѣде опровергнато — да се назначатъ въ тричленнитѣ комисиии хора, които ще могатъ да сдѣйствуватъ въ изборитѣ. И моля ви се, г-да, назначиха се хора, на нѣкои отъ които на вратовѣтъ има позорни присѣди, не влѣзли въ законна сила, съ актове за злоупотребления, които се намиратъ въ Министерството на Финанситѣ. Вламира се отъ г. министра Сарафовъ, по врѣме коалиционното министерство, напѣр. Банскиятъ кметъ Серафимъ Симеоновъ, че е кралъ. Той го отстрани отъ управлението и го даде подъ сѣдъ, но малко по-късно, когато г. Караеловъ напусна властта, пакъ сѣщиятъ г. Сарафовъ разтури току-що избранитѣ съвѣти и назначи тричленна комисиия въ сѣщото село отъ приятелитѣ на сѣщия Симеоновъ. (Министъръ М. Сарафовъ: Не е отъ мене.) Може отъ г. Людеканова. (Министъръ М. Сарафовъ: Не е отъ него. — Д-ръ Н. Геннадиевъ: Ами отъ кого? Да не е отъ мене?) По-късно разтуриха Баташкото кметство, което бѣше повѣрено на честни и почтени хора, но падна коалиционното министерство, не трѣбѣха нѣколко дена поне, блямпраха го и пакъ се назначиха за членове на тричленната комисиия хора, всички имѣющи присѣди на врата си. Лъженското кметство се разтури пакъ възъ основа на актове, съставени отъ финансови инспекторъ за злоупотребление на нѣколко хиляди лева, по помъ пада коалиционното министерство, разтури се съвѣтътъ и общинското управление се повѣри въ рацѣтъ на уволнени за кражба въ митницата — за това въ архивата на Министерството на Финанситѣ има достатъчно свѣдѣния — нѣкой си Градинаровъ, бившъ началникъ на Лъженската митница, уволненъ за злоупотребление.

По-нататкъ да отидемъ. Въ с. Асж-кория, въ с. Жръбечко, е сѣщата система. Изборитѣ, произведени при коалиционното министерство при абсолютна свобода, се утвърдиха отъ г. министра Сарафовъ, а по-сетнѣ тѣзи сѣщитѣ съвѣти се разтуриха отъ сѣщото министерство.

Да отидемъ по-нататъкъ, г-да прѣдставители! Това, което стана, стана, но трѣбваше да се назначи и персоналъ. Тамъ дѣто имаше нѣкакви залъгалки за избирателитѣ, тамъ дѣто можеше да се подхвърли нѣщо, подхвърли се. Вие ще кажете по вашитѣ мѣста какво се е подхвърлило, а азъ — по нашитѣ. Пенчерската околия е горска околия. Тамъ по-големата частъ отъ населението се прѣпитаватъ отъ гората чрѣзъ сѣчене дърва, дѣлане дѣски и пр. Прочее, най-лесното сръдство за агитация бѣше даванетоъ по партизански съображения позволение за сѣчене отъ горитѣ материали. Взема се Пенчерскиятъ лесничей, който бѣше таксаторъ, но управляваше Пенчерското лесничейство, съ приказъ отъ 14 януарий се прѣмѣства за Стара-Загора, но се държи до 4 февруарий; на 4 февруарий телеграфически му се заповѣдва да отиде въ Стара-Загора, а лесничейството да прѣдаде — кому? — на Пенчерския околийски началникъ, когато въ Пещера имало 6 души, ми казваха вчера, а азъ ви твърдя — трима души таксатори. Прѣдава се Пенчерското лесничейство на Пенчерския околийски началникъ — вие се сѣщате защо — и околийскиятъ началникъ не закъснѣва да прояви своята дѣятелностъ: разрѣшава вече сѣченето на дървета на политическитѣ си приятели. Опровергайте тѣзи факти. Тѣ се намиратъ официално установени, у васъ, и, ако желаете, може да ви цитирамъ номерата на документитѣ. Впрочемъ, азъ съмъ направилъ интервюация до г. Министра на Търговията и Земледѣлието съ цитиране точно номерата по тази скандалозна история. Той ще обясни. (А. Самоковлийски: Отдѣ сте ги научили?) Не е важно, г-нъ Самоковлийски, отдѣ съмъ ги научилъ, а важното е, че ги знаа и че ги прави достойние и вамъ, за да се произнесете и вие.

Г-да прѣдставители! Това става у насъ. Какво трѣбваше друго нѣщо да стане още, за да си добиемъ довършето на народа, за да се доберемъ до неговия вѣтъ? Много просто. „Ще уволнимъ полицейската стража, ще назначимъ ваши хора, елате съ насъ; ще уволнимъ горската стража, елате съ насъ“. 14-годишни горски стражари бидоха уволнени и замѣстени съ хора, вземени отъ улицата. Писмо № 84 отъ 22 януарий н. г. на Пловдивския районенъ горски инспекторъ до Пенчерско-Баташкия лесничей гласи: да уволни горската стража „по много важни обстоятелства“ — (Смѣхъ.) — това е мотивировката, и да се назначатъ указанитѣ отъ самия районенъ горски инспекторъ лица за горски стражари. Защо е това, когато уважаемиятъ г. Министръ на Търговията и Земледѣлието ще ни каже, че споредъ сѣществуващитѣ законоположения горскитѣ районни инспектори не се мѣсятъ въ назначаването на стражаритѣ; тѣхъ прѣдставлява лесничейтъ и утвърждава горскиятъ инспекторъ, защото той, лесничейтъ, е непосредствениятъ началникъ и отговорното лице за неговия районъ. А ние виждаме обратното — отъ Пловдив да се пращатъ кандидати въ Пещера, съ мотивъ „по много важни

обстоятелства“ да се уволняватъ четиринадесетъ-годишни стражари и да се назначаватъ хора вземени отъ улицата.

Г-да прѣдставители! Това сѣщото стана и съ полицейската стража. И тамъ трѣбваше да се прѣчистятъ всички онѣзи, които можеха да бждатъ не дотамъ пригодни да изпълнятъ своята роля на правителствени агитатори, а често пакти и правителствени провокатори по изборитѣ, и да се назначатъ хора, които ще услужаватъ. И по този начинъ се изчистиха всички онѣзи прѣчки, които можеха да прѣчатъ на „свободното проявление на народната воля“. И така, народната воля свободно се прояви по законодателнитѣ избори!

Когато се говори въ тронното слово, че българскиятъ народъ е възмжжалъ, азъ напълно одобрявамъ тази мисль на онѣзи, които сж я вписали въ тронното слово и сж я подчертали, защото, и при всичкитѣ онѣзи влияния морални, ако обичате и материални, пакъ българскиятъ народъ можѣ да изпрати въ Народното Събрание този контингентъ прѣдставители, дѣто правителството, въ изключение на всички досегашни правителства, не се радва на онова компактно мнозинство, на каквото сж се радвали нѣкои правителства. Да, българскиятъ народъ е възмжжалъ; но ако вие при тази възмжжалостъ му бѣхте дали и онази възможностъ, която имаше право по закона, — да му не правите никакво давление, да го не подхвърляте на никакви съблазни, да бѣхте го оставили съвършено свободенъ, той щѣше да ви подчъртае, за да покаже, че е много възмжжалъ, за да не може да търпи управление, което не изхожда изъ неговата сръда и не сподѣля неговитѣ начала. Прочее, тази фраза ще я подчъртая и въ отговора на тронното слово, но съ една забѣлжка, че „при тази възмжжалостъ желателно би било, Ваше Царско Височество, да бѣше дадена на българскитѣ граждани още по-голяма свобода“ — за да не кажа нѣкоя по-голяма дума, която може да шокира — „за да прояви този народъ свободно своята воля“. И тогава самъ Князътъ би могълъ да подчъртае тази мисль, че въ България имаме вече дѣйствително свободни избори — „това, което вие толкова години проповѣдвахте, добрахте се до него: заповѣдайте вие, избраници на народа, управлявайте съдѣнитѣ му!“ Но сега това не може да се каже. Тамъ, дѣто има морално давление, тамъ, дѣто има материално давление, дѣто има залъгалки, обѣщания, дѣто има бламирания на съвѣти и поголовна промѣна въ персонала, тамъ не може да има свободни избори.

Г-да прѣдставители! Може на много души отъ васъ да се види странно това мое заключение, защото ние не видѣхме голѣми насилia по тѣзи избори, не видѣхме убийства, голѣми наранявания, не видѣхме тѣзи жестокости, както при други управления. Вѣрно е, че не го видѣхме, и зарадъ туй нѣкой отъ васъ може да каже: ти, приятелю, какво си видѣлъ, какво бѣше вчера, какво е днесъ, кажи слава Богу! Така не трѣбва да разсѣждаваме.

Защото вие може би сте чели какво разпореждане е направило министерството въ Франция. Заповѣдало е прѣслѣждане даже на свещеницитѣ, които сж влияли при изборитѣ. Тамъ, дѣто единъ фабрикантъ е влиялъ на своитѣ работници, министерството прѣдлага прѣслѣждане, защото се влияе на свободната воля на народа. Така се е създавала френската република върху главата на единъ свой царъ, така ще трѣбва всички млади народи да създадатъ всички свои институции, за да могатъ тѣзи народи да живѣятъ, свободно да се развиватъ економически, както сж се развивали всички тѣзи велики народи.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ ще ви моля, колкото и да сж малки фактитѣ, но тѣ сж многозначущи, обърнете внимание на тѣхъ, не ги минавайте съ прѣнебрѣжение, защото — подчертавамъ тази мисль — вие, които сте днесъ болшинство, утрѣ ще станете меншинство. „Дюнажнъ чаргъ фелектъръ — единъ се качва, другъ слиза.“ Вие сте днесъ правителствени, утрѣ ще станете опозиция, и обратно. Слѣдователно, ако вие примигвате днесъ и ако излизате чрѣзъ вашитѣ органи и казвате: вие народно-либерали, вие народници, вие радослависти не говорѣте за свободни избори: нѣма у насъ Дуранъ-кулакъ, нѣма у насъ Бѣла-Слатина, нѣма у насъ гасене свѣщи и др., ако вие го казвате днесъ, утрѣ ще го казватъ и вамъ. Прочее, въ вашъ интересъ и въ интереса на България е, тѣзи нѣща общо да ги порицаемъ за да не се повтарятъ. Стига вече 25 години терзания! Дайте да погледнемъ трѣзвено на управлението, да си подадемъ ръка, за да изкараме тази страна на онзи пѣтъ, на който тя трѣбва да стои.

Г-да прѣдставители! При туй положение на нѣщата, първиятъ пасажъ отъ отговора на тронното слово не може да бѣде такъвъ, както виждате, какъвто е той редактиранъ, а ще трѣбва непрямо да се прѣредактира и да се прѣредактира въ смисль, че народното прѣдставителство желае да се даде по-голяма свобода на българскитѣ избиратели.

Прѣминавамъ, г-да прѣдставители, къмъ друга една точка, която, помоему, е много по-важна, не отъ изборитѣ, а отъ онѣзи общи сжждения, които изказахъ досега. Това е, г-да прѣдставители, мѣстото, на което днешното правителство, по-право, днешното министерство е поставило министерскитѣ крѣсла. Основенъ принципъ въ нашата конституция е, че държавата се управлява, т. е. изпълнителната власть принадлежи на Княза и се упражнява отъ отговорни министри прѣдъ народното прѣдставителство и прѣдъ Короната. Князътъ е неотговоренъ. Прѣдполага се, казва една теория, която и другъ пѣтъ цитира уважаемиятъ шефъ на народната партия, г. Гешовъ, че „царятъ не грѣши“, защото неговитѣ грѣшки се покриватъ отъ отговорността на отговорнитѣ министри. Прогресивно-либералната партия, г-да прѣдставители, най-много е пледирала върху тая точка; тя най-много се е старала да даде и на Княза, и на българския народъ да знае,

че всѣки единъ отъ тѣзи два фактора има опредѣлено мѣсто въ нашата конституция и трѣбва всѣки да разбира своето положение. Народътъ си е народъ и чрѣзъ своитѣ избраници проявява своята воля; короната си е корона и чрѣзъ своитѣ прерогативи, упражнявани отъ отговорнитѣ министри, проявява своята воля. Така е проповѣждала тази партия, кога е била въ опозиция. Но, за съжаление, сѣкашъ че времето се е рѣшило всячески да компрометира тия хубави начала на тая партия и иска да тури тази партия въ разрѣзъ съ всичко онуй, което тя е проповѣждала цѣли 17 години. Думата ми е за едно фамозно писмо на г. Министра на Земледѣлието и Търговията, което той е далъ по желанието на Княза, прѣдадено чрѣзъ слугата на сжкия Князъ — интендантътъ на двореца. И, г-да прѣдставители, този министъръ на Земледѣлието и Търговията — тогава бѣше уважаемиятъ г. Людскановъ — който безспорно е единъ отъ онѣзи членове на тази партия, който е водилъ една мъжествена борба и мъжествено се е сражавалъ за тия начала; ето този министъръ е сложилъ подписа си подъ едно писмо, което азъ бихъ желалъ, за негова честъ, да го изгори, да не стои въ архивата на министерството. Това писмо има слѣдующето съдържание:

„Писмо № 20.907 отъ 30 ноемврий 1901 г. на Министерството на Търговията и Земледѣлието. До г. Пловдивския районенъ горски инспекторъ. Управляющиятъ интендантството на цивилната листа на Негово Царско Височество, г. М. Златаровъ, днесъ дохважда въ Министерството на Земледѣлието и Търговията и помоли, по желанието на Негово Царско Височество, да му се разрѣши да пусне нѣколко чифта фазани въ Куртово-Конарската държавна гора съ цѣль за развъждане, като постави за това и нужното число пазачи. Като имамъ прѣдъ видъ, че по тоя начинъ по-добъръ ще се запази тази гора, поканвамъ Ви да разрѣшите това пускане и въ споразумѣние съ пазача ще можете да прѣдприемете заграждането на тази гора, за да може да се спре всѣкакво ходене изъ нея. Независимо отъ горното, въ Министерството има свѣдѣния, че до самата гора, по разрѣшеніе на общинското управление, били заселени нѣколко кѣщи цигани; ще разпоредите, ако тия кѣщи сж построени въ държавно мѣсто, да се вдигнатъ и да си построятъ колибитѣ на друго общинско мѣсто. Ще дадете при това наставление на държавния горски стражаръ да дава нужното съдѣйствие на пазачитѣ, поставени отъ интендантството. Ще разрѣшите каквито и да сж постройки вътрѣ въ гората за успѣшното пазене и развъждане на този дивечъ.

Подписалъ: Министъръ: А. Людскановъ.

Началникъ на Отдѣлението: Митревъ.“

Получено това писмо, интендантътъ на двореца се отправя въ с. Куртово-Конаре и огражда кръгомъ всичката тая кория, включително съ общинското

пасище и мера, притежавани отъ Куртово-Конаре съ крѣпостенъ актъ, и частния имотъ на около 30 души селяни отъ селото. Селянитѣ протестиратъ. (Я. Сакъзовъ: Съ какво е оградена?) Съ една дваметрова дѣсчена тараба. (Я. Сакъзовъ: Навсѣкѣдѣ ли?) Крѣгомъ, на всѣкѣдѣ. Тамъ има, г-да прѣдставители, тѣй нарѣчена една училищна нива около 100 декара, която е обрѣната въ пасище. Тя се притежава отъ Куртово-Конаре съ крѣпостенъ актъ. Той се намира у мене; който обича, може да го прочете. Освѣнъ това, има двѣ пасища отдѣлни, които пакъ се притежаватъ отъ с. Куртово-Конаре. Тамъ има послѣ, както казахъ, около 30 души владѣтели на ниви съ крѣпостни актове, стопанисвани отъ тия хора. Всичко това, заедно съ тая държавна гора, се окръглява съ една дваметрова висока стѣна отъ интендантството на двореца. Нивитѣ на селянитѣ се разориватъ, всичко се обрѣща на каша. И какво става? Селянитѣ протестиратъ до прокурора, молятъ и Княза да се съжали надъ тѣхъ и да не ги лишава отъ поминѣкътъ, имъ, защото ако се отнеме тази мера, 1.000 глави едъръ добитѣкъ нѣма кѣдѣ да пасе. И уважаемиятъ Министъръ на Финанситѣ и ако бѣше тукъ г. Министърътъ на Войната, който е ходилъ тамъ, щѣха да ви кажатъ, че освѣнъ тази мера почти нѣма никаква друга, ако не говоримъ за нѣколкото 20—30 декара. (Д. Манчовъ: Не е така!) Вие ще говорите, когато вземете думата. Азъ имамъ официални документи. — Селянитѣ, г-да прѣдставители, протестиратъ прѣдъ Министерството, протестиратъ прѣдъ паркета, молятъ Княза да ги съжали. Отвсѣдѣ молбата имъ остана гласъ въ пустинѣ. И какво стана? Селянитѣ отиватъ всички и отраздаватъ тази ограда отъ онѣзи мѣста, които се отъ тѣхъ частно ступанисватъ; тѣ сж разхвърлили коловитѣ и тарабата отъ собственитѣ си ниви. Тогава, г-да прѣдставители, интендантството на двореца се е зачело уврѣдено въ ступанисване на този държавенъ имотъ и се обрѣща къмъ прокурора съ слѣдующето интересно заявление:

„До Прокурора при Пловдивския окръженъ сѣдъ. Заявление отъ интенданта на гражданата листа на Негово Царско Височество Княза, М. Златаровъ.

Господине Прокуроре!

Съ разрѣшението на Министерството на Търговията и Земледѣлието, княжеското интендантство започна ограждането съ дѣски на държавната гора при с. Куртово-Конаре, Пловдивска околия, съ цѣлъ да я запази за развъждане на полезенъ дивечъ. Границитѣ, дѣто трѣбваше да мине оградата, се посочиха на интендантството отъ държавнитѣ горски власти и работитѣ, почнати отъ прѣди двѣ седмици насамъ, слѣдваха безпрѣпятствено, когато вчера, „на 11 текущий, учителътъ отъ с. Куртово-Конаре, нѣкой си Нинковъ“ — това не е вѣрно: той не е учител — „и кметътъ на сѣщото село Поповъ, начело на една тѣлпа селяни, побудени отъ горнитѣ двама, се явили на мѣстото съ брадви, които

носили едно червено знаме, и при викове „долу Княза!“ и много други оскърбителни думи по адреса на Негово Царско Височество Княза и правителството, започнали разрушението на оградата и я съсѣкли на нѣколко мѣста на едно протежение отъ 200—300 метра, съ което си дѣйствиетъ сж нанесли на интендантството една врѣда на около 5.000 л. Освѣнъ това, както Нинковъ, така и кметътъ Поповъ и нѣкой отъ тѣлпата заплашвали работницитѣ и пазачитѣ съ убийство, ако продължаватъ оградата. Това ще се докаже, Г-нъ Прокуроре, отъ работницитѣ и единъ полицейски стражаръ, на име Ив. Минковъ, които сж се намирали на мѣстото, както и отъ държавния горски стражаръ, натоваренъ съ пазенето на гората, когото така сѣщо заплашвали съ убийство, понеже посочилъ границитѣ на гората.

„Считамъ за потрѣбно, Г-нъ Прокуроре, да ви обясня“ — и моля, г-да прѣдставители, обърнете внимание — „че разрушението на оградата е станало една частъ на държавна мѣстност и на други нѣколко мѣста, дѣто оградата е минавала прѣзъ чужди ниви, които се вдаватъ извънредно много въ държавната гора. Оградата не можеше да мине безъ тѣзи ниви да не влизатъ въ нея, обаче на притежателитѣ на тѣзи ниви е съобщено, че всичкитѣ врѣди и загуби ще имъ бѣдатъ щедро заплатени отъ интендантството, и нѣкой отъ тѣхъ бѣха дали съгласието си, а други бѣха заявили, че желаятъ да ги продадатъ на интендантството, на което бѣ имъ отговорено, че интендантството е готово веднага да ги откупи, а на притежателитѣ на останалитѣ ниви, които ще останатъ въ оградата — и тая послѣдната не имъ е нанесла никаква щета — е съобщено, че тѣ сж свободни въ всѣко врѣме да влизатъ въ оградата и си обработватъ имотитѣ така свободно, както и досега, като неоградени.

Като излагамъ горното, моля Ви, Г-нъ Прокуроре, да разпоредите да се направи потрѣбното въ случая разслѣждане, както и за наказанието на виновнитѣ, срѣщу които съ отдѣлна искова молба интендантството ще прѣдяви граждански искъ за врѣди и загуби, а за запазване живота на работницитѣ и служащитѣ да се изиска отъ заплашителитѣ съответствующата гаранция.

Пловдивъ, 12 февруарий 1902 г.

Съ отлично почитание: М. Златаровъ, интендантъ на Негово Царско Височество Княза.“

Това, г-да прѣдставители, се дава отъ г. интенданта на прокурора. Нѣколко дена слѣдъ това, на 16 февруарий — въ това ще ме улесни уважаемиятъ г. Министъръ на Земледѣлието — една телеграма се дава оттукъ, отъ Министерството, до прокурора, да вземе мѣрки противъ тия — не знамъ какъ да ги кажа, защото забравихъ термина въ телеграмата; той е интересенъ, но въ всѣки случай вродѣ бунтовници на държавата. — Това бѣше на 16-й, а на другия денъ, 17-й, имаше избори, а кметътъ и

Нинковъ сж лицата, които водятъ селото — това ще ви изповѣда и уважаемиятъ г. Манчовъ.

Г-да прѣдставители! Тази е историята на Куртово-конарската кория. Чл. 51 на нашата конституция казва: „Държавнитѣ имоти принадлежатъ на Българското Княжество и съ тѣхъ не могатъ да се ползватъ нито Князътъ, нито неговитѣ роднини.“ А ние виждаме, че уважаемиятъ министъръ г. Людскановъ не само е прѣнебрѣгналъ чл. 51 и е далъ възможностъ на интендантството на двореца да ограда тази кория, която е служила за пасище на селото, не само е далъ възможностъ да развъжда ватрѣ дивечъ за да ходи и да го лови Князътъ, не само е далъ възможностъ да се конституира интендантството като гражданска страна и да води процесъ противъ селянитѣ, но и да се носи като ступанинъ на това мѣсто. Моля ви, г-да прѣдставители, може ли да има по-флагрантно нарушение на чл. 51 отъ конституцията? На какво основание може да се яви интендантътъ на двореца като страна, да иска загуби и врѣди за единъ държавенъ имотъ? И това го знае Министерството и мълчи! По-голъмо похищение на държавнитѣ имоти може ли да има? Но ще ми се каже: ще развъжда полезенъ дивечъ. Полезенъ дивечъ ще развъждате, а на хората говедата ще ги пропѣдите, нѣма да имъ дадете пѣтъ да отидатъ до водопой. Вие оградихте на хората собственитѣ ниви и ги карате да ги продадатъ. Това не противорѣчи ли на другъ принципъ отъ нашата конституция, че отчуждението на недвижими имоти става по другъ редъ, а не да заградишъ нивитѣ на хората, да имъ туришъ пазачи княжески и правителствени и слѣдъ туй да имъ каженъ: взехъ я, азъ ще ти я плати и не ти я давамъ. Казва се още въ писмото: като не щете да я продадете, влѣзте да си я обработвате. Но, г-да прѣдставители, това е лъжа и го твърдя като очевидецъ. Бѣхъ по агитация въ Пещерската околия и на 13-й или 14-й, не помня добръ, бѣхъ въ с. Кричимъ. Това село е въ Пещерската околия, а селото Куртово-Конаре — въ Пловдивската. Отъ това село бѣха пратили хора да не викатъ, като бѣдѣщъ народенъ прѣдставителъ, да отида въ селото имъ и да видя какво става. Отидохъ въ с. Куртово-Конаре, дойде съ мене кметътъ, дойде Нинковъ, който е крупенъ земледѣлецъ, а никакъвъ учителъ не е, прѣселенецъ отъ Одринскитѣ села, и десетина души селяни — всичко бѣхме дванадесетина души. Отидохме въ корията, която отстои на 5 минути отъ селото. Това ще засвидѣтелствува устно и г. министърътъ Сарафовъ. Има една порта, прѣзъ която се влиза въ тази ограда. Всичко е оградено кръгомъ. Влѣзохме ватрѣ. Едва направихме 25 крачка да приближимъ до княжеската, така нарѣчена, барака, построена за Княза, явява се задъ насъ единъ човѣкъ съ пушка въ рѣка и пита кмета: „Кой е този, който върви прѣдъ васъ?“ Кметътъ му казва, че това е нѣкой си Такевъ. Обръща се тогава той къмъ мене, държи пушката въ рѣка

и ми казва: „Запрѣждавамъ ти пѣтъ напрѣдъ да пристѣпнишъ; ако пристѣпнишъ, знай за послѣдствията!“ Обръщамъ се азъ къмъ него и го питамъ: Вие кой сте? — „Азъ съмъ княжески аджия.“ — Вие сте княжески аджия, но имате ли заповѣдъ, имате ли писмо отъ Министерството, четуе не се позволява да се влиза? — „Не знамъ, не разсъждавамъ, но заповѣдано ми е никого да не пушамъ“. Ето, г-да прѣдставители, отъ каква стойностъ е твърдението на интендантството, че могатъ да влизатъ хората! Нѣколко дни по-рано единъ старецъ на 70 години обръща се и казва: „Какъ тѣй, на мене, който съ потъ на челото си вади хлѣба, не ми давашъ да отида да вида нивата си? Вие на харманъ направихте нашитѣ ниви! Вие взехте ми хлѣба! Една дуна само имамъ, вземѣте ми и нея!“ Какво би станало, г-да прѣдставители, вие можете да си прѣдставите, когато единъ човѣкъ на 70 години отива да се възмуди така отъ едно произволно дѣйствиe на единъ човѣкъ, прѣдставителъ на едно учрѣждение, каквото е интендантството на двореца, отдѣто, безспорно, трѣбва да чакаме само добрини. (Министъръ М. Сарафовъ: Въ това мѣсто пасѣха добитѣтъ, г-нѣ Такевъ, когато азъ отидохъ, и чухъ отъ пазача, когато каза, че му е заповѣдано да остави добитѣка да пасе тамъ.) Туй, г-да прѣдставители, което ви казвамъ — тържествено заявявамъ: отказвамъ се отъ депутатската си неприкосновеностъ и моля да ме турнете на подсъдимата скамейка, съдѣте ме за клеветата — туй, което ви твърдя, е голата истина. Пишете въ протоколитѣ, че не желая да се скрия задъ депутатската си неприкосновеностъ, съдѣте ме, за да опровергая туй, което случайно възможностъ е да е видѣлъ г. министърътъ — извинѣте за изразенето — да пасе едно магаре въ това мѣсто. (Смѣхъ — Министъръ М. Сарафовъ: Не магаре, а цѣла чарда.)

И така, г-да прѣдставители, да дойдемъ на прѣдмета. На тѣзи добри земледѣлци, на тѣзи добри данъкоплатци — и забѣлѣжете добръ, г-не Министре на Финанситѣ, да вземете актъ отъ монтѣ думи, че тамъ финансовъ приставъ не е стѣнвалъ, тамъ съдебенъ приставъ не е отивалъ — толкозъ сж почтени, толкозъ сж честни и изправни данъкоплатци селянитѣ на с. Куртово-Конаре. Хванали сж, г-да прѣдставители, отъ 1 февруарий до 17 или до 14-й, когато азъ имахъ случая да отида, трима пѣдари да имъ пасатъ едриятъ добитѣкъ, но и тримата сж се отказали, понеже нѣма дѣ да пасе добитѣкътъ, и затуй — азъ се отказвамъ отъ депутатската си неприкосновеностъ, съдѣте ме за клеветата, ако не е вѣрно това, което твърди — добитѣкътъ на хората е принуденъ да стои въ яхжритѣ да яде клѣчки.

Единъ пѣтъ, г-да прѣдставители, този фактъ не се оспорява, поне засега, нека видимъ неговата юридическа стойностъ. Прѣди всичко, г. Министъръ Людскановъ не можеше, и не трѣбваше, въ честъ на туй крѣсло, което той е заемалъ тогава, да прѣобръща желанията на Княза, прѣдадени чрѣзъ

неговия слуга, който управлява частните имоти на Княза, интендантът не можеше тѣзи желания да ги прѣобрѣща въ официални прѣдписания. Негово Царско Височество желае, споредъ казванията на неговия слуга, да му дадемъ Куртовоконарската кория — дайте му я, допуснете всичко възможно на интендантството да се разпорежда съ нея, както заблаторазсѣди. Какъ можеше единъ отговоренъ, конституционенъ министъръ да пише официални писма по желанието на Княза, прѣдадена му чрѣзъ слугитѣ на Княза? Дѣ оставя тогава неприкосновеността на Княза? Ако вие желаете да вземете отговорността на себе си, не споменавайте името на Княза! Вие сте най-много говорили, че водителитѣ на другитѣ партии сѣ се крили задъ грѣба на Княза! Защо и Вие се криете? (Министъръ А. Людскановъ: Не се криемъ, ще Ви отговоримъ!) Желанията на Княза министритѣ не трѣбва да ги изпълняватъ, когато противорѣчатъ на нашитѣ закони. Желанията на Княза може да бѣдатъ изпълнени до толкова, до колкото позволяватъ законитѣ на страната. Първиятъ гражданинъ — самъ той заявява — е той; първиятъ, който трѣбва да се подчинява на българскитѣ закони, е той, който ги подписва и санкционира! Следователно, не може и рѣчь да става, че г. министъръ Людскановъ е прѣнебрѣгналъ своето министерско положение — той го е унижилъ, като е отишълъ да изпълнява противозаконнитѣ желания на Княза, прѣдавани чрѣзъ слугитѣ му, и да ги привежда въ официални прѣдписания до органитѣ на властта. Това е деморализающе, г-да прѣдставители, защото органитѣ на властта трѣбва да знаятъ едно, че тѣжеланията на никого не могатъ да изпълняватъ, освѣнъ заповѣдитѣ на своето непосредствено началство, и то такива, които не противорѣчатъ на съществуващитѣ закони. Но когато виждатъ тия подчинени служалци, че единъ министъръ флагаантно тѣмъ изричитѣ прѣдписания на нашата конституция, защо ще искате отъ тия хора да изпълняватъ законитѣ, защо ще ги укорявате, че сѣ беззаконници, че не се подчиняватъ на законитѣ, защо тогава вие цѣлъ денъ си дерете грѣлото тукъ да пишете закони, когато тия закони не сѣ освѣнъ една паяжина, чрѣзъ която голѣмитѣ брѣмбари свободно се провиратъ, а само малкитѣ мушници се ловятъ? По-флагаантно нарушение на чл. 51 отъ конституцията нѣма, г-да прѣдставители, и азъ ви моля това да го не забравите да го изтъкнете и въ отговора на тронното слово.

Г-да прѣдставители! Не гледайте леко на работата, и особено вие г. г. прѣдставители отъ болшинството. Ако вие прѣнебрѣгнете този фактъ, ще ми дадете възможностъ утрѣ да ви чета цѣли колони отъ в. „България“, цѣли тиради отъ в. „Свѣтлина“, цѣли рѣчи отъ вашитѣ конгреси, и вие ще видите въ какво противорѣчие ще изпаднете тогава. Ето защо, сега е врѣмето, при палнчността на тия факти, да обърнете вниманието на г. министра, че той е направилъ не грѣхъ, а вече едно прѣстѣп-

ление и, възможно е, единъ денъ да отговори за туй прѣстѣпление прѣдъ държавния сѣдъ.

Това имаше да кажа колкото що се касае до конституционната страна на въпроса — че министритѣ въ България не получаватъ заповѣди отъ интендантитѣ или чрѣзъ интендантството, не ги привеждатъ въ официални прѣдписания. А слѣдъ туй същността на работата е явна — изрично запрѣтена отъ конституцията.

Г-да прѣдставители! Тукъ е врѣмето да ви кажа още едно. У насъ, благодарение на много такива любоугодници, които често пѣти сѣ подвеждали Княза съ разни залѣпки: ще ви подаримъ туй мѣсто, ще ви подаримъ онуй мѣсто, ще ви направимъ тамъ туй, ще ви направимъ на друго мѣсто онуй, сѣ прѣдизвиквали справедливото порицание на пресата и справедливото негодуване на общественото мнѣние. Навсѣкѣждъ казватъ: „но моля ви, за Бога, Князътъ има въ Евксиноградъ лозя, Князътъ има въ Евксиноградъ дворецъ, Князътъ има въ Кюстендилъ градина, Князътъ има въ Калоянския манастиръ гора, Князътъ има въ Габровица и въ Чамъ-Кория гори, и не знамъ кѣждъ. А всичко това даде възможностъ да му прикачатъ разни епитети за талии и пр. За венчки тия имоти талии се е искало за да станатъ частно достояние на Княза. Защо е трѣбвало всичко това да става? Възможно е, Князътъ да не разбира добръ положението на нашия основенъ законъ, които често пѣти не съвпадатъ съ неговитѣ желания, но за това нѣкъ има, г-да народни прѣдставители, едно отговорно министерство, което е свѣтникъ на Княза. Добритѣ свѣтници често пѣти сѣ отклонявали монархическитѣ държавни глави отъ да правятъ прѣстѣпления, за които тѣ може да не отговарятъ прѣдъ сѣда, но отговарятъ прѣдъ най-голѣмия сѣдъ — общественото мнѣние. Затуй сѣ рѣдки онии държавни глави, които сѣ свършили спокойно своитѣ дни. Лошитѣ свѣтници всѣкога сѣ подвеждали държавнитѣ глави и сѣ ги довеждали на ешафота. Ето защо вие, които пледирате за конституционно-монархически принципъ, ако сте истински партизани на този принципъ, ще трѣбва да го охраните отъ всѣкаквъ упрекъ отъ общественото, за да не могатъ противникитѣ на тоя принципъ да кажатъ: не ни трѣбва Князъ, той е единъ луксъ, единъ източникъ на прѣстѣпления.

Туй бѣше, г-да прѣдставители, колкото що се касае до отговорността на министритѣ и до потѣкването на конституцията.

По-нататѣкъ да отидемъ. „Ще развѣждаме полезенъ дивечъ“!... Селянитѣ ви казватъ: полезенъ дивечъ може да развѣжда, но тамъ, дѣто населението нѣма нужда отъ тѣзи мѣста. Ние, казватъ тѣ на Министерството, подадохме заявление да ви молимъ да ни продадете тази гора, която е дребна работа наистина, но ние безъ нея не можемъ да съществуваме. Ако не желаете да ни я подарите, ние, казватъ тѣ, сме се ползували отъ памтивѣка, тамъ нашитѣ бащи и дѣди сѣ пасли добитѣка си, —

продайте ни я. Министерството оставя безъ послѣдствие това тѣхно искане и, въ отговоръ на туй тѣхно заявление, пише писмо да се даде копията на интендантството!

Г-да прѣдставители! Има и друга една опасностъ. Азъ моля г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи да попита Пловдивския окръженъ управителъ: вѣрно ли е, че има рапортъ отъ Карловския околийски началникъ, какво въ Калоферската гора, запазена за Княза, се развъдилъ толкова много хищнически дивечъ, щото хората аманъ сж викнали, не могатъ да изкаратъ добитѣка си на папа, не могатъ да очуватъ своитѣ посѣви, не могатъ да минатъ отъ наплевъ на вълци и мечки. Моля г. министра да попита вѣрно ли е това или не. Да провери г. министърътъ, вѣрно ли е, че околийскиятъ началникъ е съобщилъ, че трѣбва да се взематъ мѣрки, защото Княжеската гора развъждала само звѣрове, които ядатъ и посѣви, и добитѣка. (Смѣхъ въ тѣ-вищата.) Г-да прѣдставители! Това показва само едно, че тамъ, дѣто се тури ржка отъ интендантството на двореца, тамъ не може да стѣпи човѣшки кракъ, тамъ не може да припарши! Сжнциятъ случай въ селото Габровица. Тамъ бѣше станало едно убийство. Отивахме тамъ да правимъ огледъ съ кмета и члена на съда. Гледаме една барака. Какво е това, питаме? Тукъ, казва кметътъ, не се минава, тукъ е бараката на Княза за ловене на диви пегли; никой не смѣе да влѣзе тукъ. Ами папшата?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ бихъ помолилъ г. Такева да се държи о онѣзи случаи, които се вмѣняватъ въ вина било на мене, било на моитѣ другари. Щомъ излиза отъ рамкитѣ, той ще се съгласи, че неговото говорене е тенденциозно.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Заявявамъ, ви чистосърдечно, че най-малко имамъ желание тенденциозно да говоря. Нѣмамъ такова желание. Какво е моето мнѣние за този или онзи, или какво е мнѣнието на онзи или този за мене или за другиго, е извѣстно. Азъ не желая да говоря нѣща, които не сж проверени и които не сж факти, за които, казвамъ ви, съ рискъ да сѣдна на подсѣдката скамейка, ги твърдя, и, ако ги твърдя, то ги твърдя съ искренното желание да се тури край на това нѣщо. Стига вече! Всички сме викали противъ тия работи, а сега е сгодниятъ случай да посочимъ на фактитѣ. Ето защо г. Министъръ-Президентътъ нека бжде увѣренъ, че най-малко желание имамъ корото и да е да оскърбявамъ; напротивъ, азъ констатирамъ фактитѣ *tels quels*.

Да отидемъ, г-да прѣдставители, по-нататъкъ. Отиватъ селянитѣ и, като не намиратъ нигдѣ правда, разтурятъ оградата. Интендантството завежда процесъ за 5.000 л. обезщетение. За кое? За държавната гора. (А. Груевъ: За оградата.) Да, за оградата, поставена въ държавната гора. Ами може ли Князътъ да се ползува отъ държавнитѣ имоти?

Ами може ли интендантството да се явява защитникъ на държавнитѣ имоти? Отъ това какво заключение искамъ да изкарамъ? Туй, че, щомъ се получило разрѣшението отъ министерството да се даде възможностъ на интендантството да ограда това мѣсто и да се разполага съ своитѣ фазани, то вече се счита като стопанинъ на туй мѣсто и се носи като владѣтелъ на него, и тамъ собствено е прѣстѣпленieto. Процесъ ви завежда, г-нъ Министре на Правосъдието, че съ допълнително заявление ще заведе искъ за 5.000 л. обезщетение! Ще сждите селянитѣ на Куртово-Конаре за 5.000 л. обезщетение! Ако това не е прѣстѣпно, то поне е смѣшно и срамно. Смѣшно е до такава степенъ, щото не трѣбваше да се говори въ едно министерско писмо, да се пише въ официални прѣдписания.

За да свърша, г-да прѣдставители, може ли да има вече рѣчь, че отначалото и докрай това писмо и послѣдователитѣ го разпореждания сж дѣяния запрѣтени отъ законитѣ, които на другъ езикъ се наричатъ прѣстѣпления? И парламентарно, и конституционно, и юридически тѣ сж прѣстѣпни дѣяния. Уважаемиятъ министъръ г. Людекановъ носи всичката тѣхна отговорностъ, а вие ще ги констатируате такива, каквито сж тѣ.

Това имаме, г-да прѣдставители, да кажа, колкото що се касае изобщо до политиката на правителството, до всички онии основни начала, които сж легнали въ основа на тѣхната програма, и до онии дѣяния, които въ краткия срокъ на нѣколко мѣсечното управление тѣ ни сж дали като образецъ за бждещето тѣхно управление. И като рекапитулирамъ всичко това въ слѣдующитѣ двѣ изражения: че е имало и морално, и материално давление по изборитѣ; че е имало недобъръ подборъ на чиновнически персоналъ, че е имало разтуряния безалаберни на общинскитѣ съвѣти, че е имало флагрантно тѣгчене на конституцията съ газене на министерското достойнство и отговорностъ, азъ казвамъ, че кабинета на г. Данева не е устоялъ, не е издържалъ докрай своитѣ начала, на които почива неговата програма. Пъкъ, най-послѣ, намъ не ни трѣбва тѣхната програма, защото тя е задължителна за тѣхъ, но начинътъ на управлението ако продължава така, както досега, ние не можемъ да го удобримъ, а азъ съ спокойна съвѣсть ще вдигна ржка и ще кажа: не одобрявамъ станалото досега и цитираниѣ отъ мене дѣяния и, като така, не мога да одобря онзи насажъ въ отговора на тронното слово, въ който се говори за нѣкаква свобода вътрѣ въ държавата.

Да дойдемъ, г-да прѣдставители, и да свършимъ съ нѣколко думи по финансовата политика. Рано е да се прѣдскаже каква ще бжде финансовата политика на днешния кабинетъ, защото нито миналата сесия или, по-право, миналата дѣятелностъ при коалиционното министерство можѣ да имъ даде възможностъ да проявятъ свои финансовъ капацитетъ, нито настоящитѣ нѣколко мѣсеца, които тѣ прѣкараха, нѣмаха възможностъ да ни дадатъ

да видимъ какъ смѣтатъ да поправятъ туй стѣснено финансово положение на страната. И нѣмаха възможностъ, г-да прѣдставители, защото г. г. министритѣ бѣха заняти съ много трудния въпросъ — съ въпроса за изборитѣ. Тѣмъ не остана време да се занимаватъ съ никакви законопроекти по економическото и финансово подобрене на страната и приятно изненадаха народното прѣдставителство и българския народъ съ тѣхното цитиране въ тронната рѣчь. Нѣмаха тази възможностъ. Извинѣте ги, ако обичате, особено вие, г-да прѣдставители на болшинството; извинѣте ги затуй, защото ходѣха изъ България да агитиратъ и да проповѣдватъ идеята за благоприятнитѣ условия на монополнитѣ заеми. Както обичате, г-да прѣдставители — прави или криви сж тѣхнитѣ възгледи — но фактъ е, че тѣ не бѣха въ София, тѣ нѣмаха време да сѣднатъ на министерскитѣ крѣсла, тѣ лѣгаха и ставаха по селскитѣ кръчми и, слѣдователно, извиниemi сж отъ тази страна, че не сж приготвили законопроекти. А за мене това е най-малкото, което може да се каже. Ако бившето правителство падна, ако народняшкото правителство падна, то не паднаха по никакви други причини, а паднаха изключително по това стѣснено финансово положение на страната, и всичкиѣ погледи на слѣдующето министерство трѣбваше да се стремятъ къмъ тази точка: търсене на срѣдства, за да се излѣзе отъ това безизходно финансово положение. Вмѣсто това, ние виждаме обратното. Стараха се да спечелятъ болшинство, което ще вдига рѣка на онова, което ще прѣдлагатъ — а какво ще прѣдлагатъ, не знаемъ. Дай Боже, тѣзи мѣроприятия, за които се споменаха въ отговора на тронната рѣчь, дай Боже, да бѣдатъ нѣкои добри. Не ги знаемъ! Тѣ може да бѣдатъ и едно измѣнение въ закона за акциза на питиията — защото и това е финансово мѣроприятие! Но за честъ на българското министерство, особено на министерството на прогресивно-либералната партия, азъ не допускамъ, че подъ думата „финансови мѣроприятия“ ще се разбираатъ тия мѣроприятия. А кои ще бѣдатъ, ще ги видимъ и тогава ще се произнесемъ. Азъ съжалявамъ само, че и сега ще бѣдемъ така изненадани, както и всѣкога, съ набърза рѣка скроени законопроекти. И ако България е страдала нѣкогажъ отъ нѣщо, то е отъ това кратко-срочно, отъ това стѣснено, тѣй да се каже, прокарване на законопроектитѣ. И нека го не криемъ, и въ миналата сесия договоритѣ бѣха внесени на 25-й, за да се гласуватъ на 27-й; може би и сега ще ги внесатъ на 25-й, за да ги гласуваме на 28-й. Защо вие, каквито и да сж финансовитѣ мѣроприятия, които ще начѣртаете, защо не ги дадохте на печата, защо не ги подложихте на общественото мнѣние, защо възъ основа на тѣхъ не се изнесохте на избирателна борба? И само тогава можехте да кажете, че ние излѣзохме съ една рѣзко опрѣдѣлена финансова политика, ние изказахме рѣзко онѣзи начала, съ които, мислимъ, ако се приведатъ

въ изпълнение, ще излѣземъ отъ това финансово положение? Какъ ще излѣзете отъ това финансово положение? И вие търсите, и ние. Така ли би трѣбвало да постѣпи едно министерство, което се явява съ претенции да управлява страната съ парламентарно болшинство, и едно министерство, което е дошло върху отломкитѣ на бивши три министерства, паднали сѣ по липсата на тѣзи законоположения, които биха могли да изкаратъ страната отъ това финансово положение? Е добръ, кои сж тогава тѣзи финансови мѣроприятия? Не ги знаемъ! Дайте да ги видимъ! Нищо подобно нѣма! Има едно финансово мѣроприятие, това, г-да прѣдставители, което е съставило една не много красива чѣрта въ днешното управление. Ако има нѣщо свето въ парламентарно-конституционнитѣ държави, па даже, ако обичате, и въ малко по-монархическитѣ държави, то е, че народътъ е единствениятъ суверенъ, господаръ на данъцитѣ, на разходитѣ; той е самъ, който управлява и вотира своитѣ приходи и разходи. И затуй въ нашата конституция е казано, че всѣка година непрѣмѣнно трѣбва да се подложи на народното прѣдставителство на гласуване бюджетътъ, т. е. гласуване на приходитѣ и разходитѣ, които народното прѣдставителство ще оторизира министерството да похарчи. И въ тази точка народътъ е върховниятъ господаръ. И въ всички страни, даже и тамъ, дѣто има по два парламента, колко що се касае до паричната частъ, долната камара, прѣкиѣ прѣдставители на народа сж върховниятъ господаръ. Е добръ, въ дадения случай какво имаме? Министерството Даневъ дойде на 22 декемврий и на 23-й се разтури Камарата. Произведоха се изборитѣ на 17 февруарий. Въ нашата конституция се казва, че само въ единъ случай не може да се забави свикването на Народното Събрание, — колко що се касае до гласуването на кредита; за всичко друго вие може да отлагате, да продължавате срока, но, колко що се касае до разходитѣ, вие нѣмате право, щомъ като се получи възможностъ, народътъ да се произнесе върху тѣзи разходи, вие нѣмате право нито единъ часъ да закъснѣете консултирането на тази народна воля.

Прочее, на 17 февруарий се избраха народнитѣ прѣдставители и вече народното прѣдставителство можеше да бѣде свикано и министерството на г. Данева не можеше да управлява съ бюджета на миналата година затуй, защото само въ единъ случай може да става управляване съ стария бюджетъ: когато се случи да не може да се свика Събранието, а трѣбва да станатъ разноси, които не могатъ да се оставятъ за послѣ, има сила и дѣйствие бюджетътъ на послѣдната година, подъ отговорността на министритѣ — така гласи чл. 122 отъ конституцията. Питамъ, да ми се каже: ако на 17 февруарий станаха изборитѣ за народни прѣдставители, на какво основание кабинетътъ Даневъ продължава да управлява съ бюджета на 1901 г.? Нѣмаше ли възможностъ да свика Камарата и да прѣдложи

вотирането на тия приходи-разходи? Имаше. Защо не я свика? То ни казва: има друг членъ на конституцията, който казва, че като се разтуря Народното Събрание, най-късно до 2 мѣсеца се правятъ изборитѣ, най-късно 4 мѣсеца се свиква Камарата. Да, общото правило е така, но отъ туй общо правило има изключения: ако бюджетъ има — тогава да, но ако нѣма бюджетъ — непременно ще се приложи чл. 122, защото бюджетътъ е онзи актъ, който безусловно всѣка година трѣбва да се гласува, щомъ има и най-малка възможностъ да се свика Камарата. Ако имаше възможностъ да свикате Камарата, а не я свикахте, 2 мѣсеца управлявахте съ стария бюджетъ противозаконно, въпреки чл. 122 на конституцията, и сега, мѣсець май, ще ни кажете: Шестъ мѣсеци минаха, та ще остане въ сила стариятъ бюджетъ. Защо? Защото нѣма време. Дай Боже да не е вѣрно! Дай Боже, да се прѣдстави бюджетъ намаленъ, съкратенъ, както твърдѣше г. Даневъ, че при своитѣ мѣроприятия ще има прѣдъ видъ вота на миналото Народно Събрание, а този вотъ знаете каква директива бѣше посочилъ на миналото правителство — директивата на крайното съкращение въ разходитѣ. Така щото, дай Боже, да бѣде изгнати, да не бѣде стариятъ бюджетъ, а другъ, дѣйствително бюджетъ съ реални съкращения. Но както и да е, досега фактъ е, че два мѣсеца се управляваше, въпреки конституцията, съ стария бюджетъ.

Г-да прѣдставители, като говоримъ за економии, не може, разбира се, досега да твърдимъ лошо нѣщо за министерството на г. Данева, защото управлява по старъ бюджетъ, даденъ възъ основание на княжески указъ, тоже основанъ на нашата конституция. Но единъ фактъ ще искамъ да релевирамъ, съ цѣлъ да дамъ възможностъ на г. Министра на Финанситѣ да ни каже, вѣрно ли е това. Всички ние поддържаме, че трѣбва пестене, трѣбва економии, а гледайте какъ ставатъ тия економии. Единъ примѣръ ще кажа, колкото да не бѣде голюсновенъ. Има назначенъ единъ инженеръ по чалтицитѣ въ Пазарджишко и Пловдивско. Имало единъ инженеръ-кондукторъ, отъ партията види се, който останалъ безъ работа, и взематъ, че го назначаватъ помощникъ на инженера по оризищата. Инженерътъ по оризищата дава рапортъ: „Нѣмамъ нужда отъ никакъвъ помощникъ. Защо ми е? За мене нѣма работа! Ще отида да прѣгледамъ и свършена е всичката история въ нѣколко си дена.“ Не, трѣбва ти помощникъ, ще вземешъ! Тѣзи сж мѣнички, дребни работи — нали така? Но ни показватъ тенденцията на економитѣ.

Д-ръ Г. Гаговъ: Отъ фонда на оризосѣячитѣ се плащатъ и двамата.

Министъръ П. Абрашевъ: Самъ окръжниятъ управителъ е изискалъ назначението на този кондукторъ, който, както каза г. Гаговъ, се плаща отъ фонда на оризосѣячитѣ.

М. Такевъ: (Продължава.) Г-нъ Министърътъ на Земледѣието и Търговията нека има търпѣние да ме изслуша и ще стане да ме опровергае; и не съмъ азъ онзи фанатикъ, които ще настоявамъ на своето криво мнѣние. Ако ме разубѣди, азъ ще му ржконгѣща, но съмнѣвамъ се въ това, защото фактитѣ сж по-краснорѣчиви отъ голитѣ думи. Както и да е окръжниятъ управителъ искалъ — вѣрвамъ това — по окръжниятъ управителъ кой е? Окръжниятъ управителъ е агентъ на партията — кой ще откаже това? А кой трѣбваше да бѣде мѣродавниятъ факторъ въ случая? Титулярниятъ инженеръ, комуто даватъ помощникъ. Е добръ, тои ви казва: Не ми трѣбва помощникъ, бе джанамъ. Сметѣте, 200 л. ли сж, 100 л. ли сж на мѣсець — не знаи. Защо става това? Туй е единъ фактъ, който послѣ ще се обясни отъ почитаемата министерска скамейка, но показва за началата, по които ще отидемъ да правимъ економии — ще „охраняваме“ и ние, г-да, партията. За честъ на прогресивно-либералната партия, моля ви, прѣдставители на болшинството, порицайте този фактъ. Не само че ние не трѣбва да увеличаваме безполезно и безъ туй грамадниятъ щатъ на чиновницитѣ; не само че трѣбва да го съкратимъ, но трѣбва да направимъ една коренна реорганизация въ нашата администрация, за да може да се дойде до онѣзи економии, които отъ толкова години ние сте проповѣдвали между народа.

Г-да народни прѣдставители, мисля, че ви отегчихъ. (Нѣкой отъ дѣсницата: Много!) затуй азъ свършвамъ съ слѣдующата къмъ васъ молба. Азъ съмъ билъ прѣдставителъ въ нѣколко Народни Събрания и много нати съмъ виждалъ сѣдни и сжщи личности да ми тропатъ, сѣдни и сжщи личности да ме апострофиратъ, защото тѣ убѣжденията си не мѣнятъ, тѣ сж вѣчно съ една партия — правителствената. Но тѣзи сж хората, именно, г-да прѣдставители, които докараха България до това дѣредже съ своето автоматическо вдигане на ржцѣ, съ отнемането възможността да се изказватъ прѣдставителитѣ свободно, съ подигравки къмъ ораторитѣ... (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Нѣмате право да казвате това, г-нъ Такевъ.) Когато се гласуваха законодателни мѣроприятия, които можеха дѣйствително да забатачатъ държавата, както я и забатачиха, тогава се викаше: лѣженъ! долу! (Гласове: Кой Ви казва това? — Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Никой не Ви вика.) Г-нъ министре, задъ Васъ се чу. (Обаждатъ се: До утрѣ ще Ви слушаме.) Самиятъ фактъ, г-да, че ние нѣмате търпѣние да чувате факти, показва, че дѣйствително ние не желаете да видимъ злото въ очитѣ. Казвамъ ви го отсега, нѣмамъ намѣрение да бламирамъ правителството. (А. Урумовъ: Де холанъ!) И заявявамъ тържествено, че всичкитѣ ви мѣроприятия, които ще бѣждатъ отъ погза за този народъ, ще бѣде проклѣтъ този, който ще гласува противъ тѣхъ, защото ние не желаемъ само, както ви казахъ,

избори да правимъ, кабинети да мѣняваме, началници да уволняваме и кметове да бламираме. Азъ искамъ въ тази страна да се тури единъ редъ, едно стабилно управление. (Д. Манчовъ! Имайте търпѣние, и това ще бѣде!) Но за да имамъ търпѣние, дѣдо Манчовъ, имайте Вие прѣди насъ търпѣние, да чуете ония горчиви истини, които сѣ извършени прѣзъ този кратъкъ промежутъкъ. Порицайте ги и дайте да вървимъ напредъ; нека ги кажемъ, за да не се повтарятъ. И бѣждѣте увѣрени, че както смѣло излизамъ днесъ на трибуната и ги порицавамъ, защото ги порицавахме когато бѣхме и на властъ, така и вие си създайте възможностъ да се борите въ бѣдеще, когато дойдете въ опозиция, съ вашитѣ политически противници, които ще се опитатъ да направятъ недобри работи. Една политическа партия е силна съ количеството на добритѣ дѣла, които може да създаде като управляюща партия. Ние видѣхме правителства, които съ касиране на депутати, съ побои въ Събранието, съ разни други мѣроприятия искаха да се задържатъ на властъ, но видѣхме, че тая система на управление води къмъ позорни скамейки. Не вървѣте тамъ, отстранѣте се отъ този пътъ! А ще се отстраните само тогава, когато смѣло погледнете злото въ очитѣ. Не се възмущавайте отъ фактитѣ, не ги считайте маловажни, констатирайте ги, помолѣте да не се повтарятъ занаяпредъ и дайте да вървимъ напредъ. И само при тия условия ще можемъ дѣйствително да изпълнимъ желанието на българския народъ: да види своята страна, своето отечество, трѣгнало по пътя на политическото развитие, на онова економическо и финансово благосъстояние, отъ което имаме крайна нужда въ тѣзи трудни економически и финансови минути. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата. — Обаждатъ се: Отдохъ дайте, г-нъ прѣдседателю!)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Давамъ 5 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието се продължава.

Има думата г. Забуновъ.

Я. Забуновъ: Потрѣбенъ ми е единъ документъ; затуй днесъ не мога да говоря, а въ други день.

Д. Цанковъ: Значи, той се отказва.

Я. Забуновъ: Не се отказвамъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Забуновъ! Отказвате ли се да говорите?

Я. Забуновъ: Не се отказвамъ.

К. Мирски: Слѣдующиятъ да говори.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Слѣдующиятъ е г. Драгиевъ. (Обаждатъ се: Нѣма го!) Слѣдъ него иде г. Д-ръ Геннадиевъ.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Г-да прѣдставители! Азъ ще ви моля да ми дадете възможностъ да говоря въ идущето засѣдание, което ще бѣде утрѣ, или, ако не може утрѣ, защото е официаленъ празникъ, то въ други день. Причинитѣ на това сѣ, първо, че днесъ не съмъ разположенъ и много съмъ уморенъ, защото днесъ бѣхъ занятъ, на освѣтъ туй има и друга една по-важна причина и тя е, че утрѣ изтича срокътъ, който е прѣдвиденъ въ правилникътъ, за да се разисква или поне за да се чуе отговорътъ на г. Министра на Външнитѣ Работи по интерпелацията, която направихъ. Вие разбирате, че и по отговора на тронната рѣчь азъ ще бѣда принуденъ да засега тоя въпросъ. Г-нъ Министъръ-Прѣдседателтъ спомни ми каза, че има една прѣчка, за да отговори на тази интерпелация, и тя е, че не сѣ провѣрени половината отъ изборитѣ и, слѣдователно, споредъ правилника не може да се пристѣпи къмъ разглеждане други въпроси. Оказва се, че г. Министъръ-Прѣдседателтъ трѣбва да има грѣшка — половината отъ изборитѣ сѣ провѣрени и нѣщо повече даже. Така щото, никаква прѣчка въ дадения случай не съществува. Азъ мисля, че по-удобно ще бѣде и за прѣбията, които ще станатъ, и по-достолѣпно е, ако искате, щото по-напредъ да се чуе отговорътъ на г. министра по тази интерпелация и тогава да можемъ да вземемъ думата и по отговора на тронната рѣчь, защото дебатитѣ въ Народното Събрание дойдоха да слѣятъ тия два въпроса въ единъ. Ако г. Министъръ-Прѣдседателтъ и Министъръ на Външнитѣ Работи вземе думата по отговора на тронното слово и се изкаже по този въпросъ, азъ тогава нѣма да настоявамъ и азъ ще се съглася съ васъ, че нѣма никаква прѣчка, за да вървимъ по-нататъкъ. Ще моля, слѣдователно, ако не мисли г. Министърътъ днесъ да отговори, да се пристѣпи къмъ втория въпросъ отъ дневния редъ и да се продължатъ разискванята по отговора на тронната рѣчь въ идущето засѣдание.

Я. Сакъзовъ: (Къмъ г. Министъръ-Прѣдседателя.) Затова ще Ви молимъ всички други, а именно да се прѣмине сега къмъ втория въпросъ отъ дневния редъ.

Я. Забуновъ: Сжщо и ние.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да! Да взема да отговарямъ на всѣкиго отъ васъ, то значи да държа най-малко 15—20 рѣчи. Съгласѣте се, че това е много. Азъ мисля да економисамъ малко отъ врѣмето; затова искамъ, като чуя нѣколко оратори, да отговоря изедно на всички.

Колкото се касае за продължение на засѣданието, ако има други записани оратори, азъ ще моля да имъ се даде думата.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Записанъ е г. Теню Начовъ само; други нѣма никой записанъ.

Министър-Прѣседател Д-ръ С. Даневъ: Добръ, докогато има оратори записани, естествено, трѣбва да имъ се даде думата да говорятъ.

Сега, въ скобки казано, една дума за искапето на Станимашкия народенъ прѣдставителъ г. Д-ръ Геннадиевъ. Той иска да се тури на дневенъ редъ неговото запитване по Фирмилиановия въпросъ. Ако г. Геннадиевъ иска да се обяснява въобще по този въпросъ, той ще бѣде много по въ положение да се обясни при отговора на тронното слово, отколкото чрѣзъ особеното си запитване. И нѣма съмнѣние, че ако дамъ азъ нѣкои обяснения, ще ги дамъ по съ голѣмо удовлетвие при отговора на тронното слово, отколкото при отдѣлна интерпелация. Ако искамъ да скрия нѣщо или да не отговоря, вие знаете, какво бихъ могълъ да кажа на тая интерпелация: въпросътъ е, мога да кажа само, висящъ, водятъ се прѣговори и не е удобно да съобщавамъ каквото и да бѣде. Тѣй че, ще моля да не настоява г. Геннадиевъ толкова на своето запитване, а да се занимаемъ съ отговора на тронното слово. И тогава и азъ, и той ще имаме възможность да се изкажемъ, щомъ Народното Сѣбрание желае да чуе обяснението и отъ едната, и отъ другата страна. Заднесъ, обаче, понеже има и други оратори записани, азъ ще моля да имъ се даде думата.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Азъ напълно съмъ съгласенъ съ г. Министра-Прѣседателя, па и по-рано го казахъ, че за мене не е важна формалността. Азъ не правя въпросъ отъ амбиции, непрѣжъбно да се разисква моята интерпелация; зарадъ мене е важно, правителството по-напрѣдъ да се обясни по този въпросъ. Това ще може да го направи, когато ще говоримъ за външната политика. И вѣрвамъ, че той съ сѣщата доялность ще намѣри право мое искане — да чуемъ по-напрѣдъ почитаемото правителство. Ако нѣма други записани оратори, бихъ направилъ сега, или, ако има, бихъ направилъ по-късно прѣдложение да се продължатъ дебатитѣ по отговора на тронното слово въ идущето засѣдание и то по онѣзи лични причини, които казахъ одежъ за себе си. Ползувамъ се отъ одобрението, което почитаемииятъ Ямболски народенъ прѣдставителъ г. Сакжзовъ даде на моитѣ думи, и прибавимъ, че отъ разговора, който имахъ, видѣхъ, че и други оратори на другитѣ групи имаха намѣрение да направятъ сѣщото прѣдложение. Така щото, нѣма да бѣда опроверганъ, ако кажа, че не само отъ мое име, а отъ името и на други 7—8 души правя прѣдложение да се продължатъ дебатитѣ по отговора на тронното слово въ идущето засѣдание, слѣдъ като чуемъ този ораторъ, който е записанъ и желае да говори днесъ, а именно г. Теню Начовъ.

Министър-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ мисля, че по тронното слово ще имаме нѣколко засѣдания; не само въ петъкъ и въ сѣбота, но и

прѣвъ идущата седмица ще имаме нѣколко дена на наше разположение, за да може всѣки да се изкаже. Разчитайте въ това отношение напълно на мене; азъ съмъ готовъ да изслушамъ всѣкиго отъ васъ и вѣрвамъ, че и вие ще благоволите да ми се отплатите съ сѣщата монета.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Теню Начовъ има думата.

Т. Начовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ се записахъ петнадесети по редъ да говоря. Именно заради туй се записахъ петнадесети, защото прѣдполагахъ, че подъ редъ има да говорятъ най-малко 15 души, та желаяхъ да бѣда именно шестнадесетиятъ. И особено се записахъ подъ този номеръ зарадъ туй, защото видѣхъ, че прѣди този номеръ ще говори г. Геннадиевъ. Именно зарадъ туй заявявамъ, че азъ не мога да държа своята рѣчь, защото аргументитѣ, съ които ще си служа, нѣхъ да извлѣка отъ рѣчитѣ на ораторитѣ. Ако тѣ се отказватъ отъ думата, за мене не оставя да говоря; но ако тѣ говорятъ, азъ ще говоря слѣдъ тѣхъ. Така щото, азъ заявявамъ, че ако тия оратори се отказватъ да говорятъ, и азъ се отказвамъ да говоря; но ако тѣ не се отказватъ, и азъ ще говоря.

Министър-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ по тоя въпросъ ще считамъ, че има основателни причини да прѣкратимъ заднесъ разискванията по отговора на тронното слово и да ги отложимъ за въ петъкъ; но бихъ желалъ това нѣщо другъ пътъ да се не повтара.

Д. Петковъ и Д-ръ Н. Геннадиевъ: Нѣма таквоя нѣщо.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Приема ли Народното Сѣбрание прѣдложението на г. Министър-Президента? (Гласове: Приема!)

На дневенъ редъ имаме още докладъ отъ провѣрочната комисиия по нѣкои избори, които сж били вече разгледани отъ провѣрочната комисиия, а именно докладъ по изборитѣ: 1) Куртбунарски, 2) Карловски, 3) Разградски, 2-ра избирателна околия, 4) Габровски, 5) Луковитски и 6) Пловдивски градски.

Моля г. г. докладчицитѣ, които иматъ нѣкои отъ тѣзи избори провѣрени, да ги докладватъ.

Докладчикъ Г. Кирковъ: Натоваренъ съмъ да ви докладвамъ избора въ Пловдивската градска околия.

Пловдивската градска околия е била раздѣлена на четири секции. Първата избирателна секция въ Гюль-бахче, по списъка, е имала избиратели 1.763; отъ тѣхъ гласоподавали 830; отъ кандидатитѣ сж получили: г. Д. Петковъ — 416 гласа; г. Теню Начевъ — 410; г. Иванъ Ев. Гешовъ — 400; г. Д-ръ Д. Милковъ — 404. Гласоподаването въ тая секция

е почнато тъкмо навръме и е свършено тъй също навръме. Никакви заявления, както и никакви нередовности въ деня на избора не сж отбѣлѣзани и не сж станали. Изобщо изборътъ е станалъ мирно, тихо и редовно.

Втората избирателна секция, въ Кършияка, по списъка е имала избиратели 943; отъ тѣхъ гласоподавали 575; отъ кандидатитѣ получили: г. Димитъръ Петковъ — 353 гласа; г. Теню Начовъ — 339; г. Иванъ Ев. Гешовъ — 211; г. Д-ръ Д. Милковъ — 228. Тѣй също, както въ първата секция, именно въ Гюль-бахче, изборътъ е вървѣлъ мирно, тихо и редовно. Гласоподаването е започнато навръме и завършено навръме. Изобщо изборътъ въ тази секция е станалъ при пълнъ редъ и тишина.

Третата избирателна секция, въ Св. Троица, по списъка е имала избиратели 2.253; отъ тѣхъ гласоподавали 695; отъ кандидатитѣ получили: г. Димитъръ Петковъ — 363 гласа; г. Теню Начовъ — 357; г. Иванъ Ев. Гешовъ — 314; г. Д-ръ Д. Милковъ — 319. За да се не повтара, ще кажа, че и въ тази секция изборътъ е станалъ при скѣпия редъ и тишина, както въ първитѣ двѣ секции.

Най-сетѣ, четвъртата секция, въ общинското управление, по списъка е имала избиратели 2.227; отъ тѣхъ гласоподавали 1.079; отъ кандидатитѣ получили: г. Д. Петковъ — 774 гласа; г. Теню Начовъ — 763; г. Иванъ Ев. Гешовъ — 278; г. Д-ръ Д. Милковъ — 281. Тѣй също и въ тая секция въ деня на избора не сж постигнали никакви заявления, никакви инциденти — всичко мирно, тихо и редовно.

Общиятъ резултатъ въ Пловдивската градска околия: по списъка избиратели — 7.186; отъ тѣхъ гласоподавали 3.179; отъ кандидатитѣ получили: г. Д. Петковъ — 1.906 гласа; г. Теню Начовъ — 1.869; г. Иванъ Ев. Гешовъ — 1.203; г. Д-ръ Д. Милковъ — 1.232. Има и други кандидати, но тѣ сж получили по 10-на и по-малко гласове. Изобщо въ деня на избора не сж отбѣлѣзали поне въ протоколитѣ никакви инциденти, нито нѣкакви нередовности и нѣма подадени никакви заявления. Замѣстницитѣ на кандидатитѣ сж подписали безъ да отбѣлѣжатъ, че сж при особено или нѣкакво мнѣние. Обаче, слѣдъ избора, въ законния срокъ, постигнала е една конгестация отъ страна на избирателитѣ въ Пловдивската градска околия, на брой около 190, близо 200 избиратели. Тази конгестация не е голѣма и, ако обичате, азъ мога да ви я прочета. (Нѣкои прѣдставители: Въ резюме!) Ако обичате, азъ ще я резюмирамъ. Оплакватъ се главно по слѣдующитѣ станали работи. Първо, оплакватъ се, че полицията или администрацията е агитирала изъ цѣлата околия — тукъ не се ограничаватъ само за града, а за цѣлата околия — и агитирала въ полза на правителственитѣ кандидати; околийскиятъ началникъ сжщо взелъ живо участие въ тази агитация; окръжниятъ управителъ извиквалъ хората отъ града и ги събѣлвалъ да гласоподаватъ за правителственитѣ кандидати; градоначалникътъ тѣй сжщо е увѣ-

щавалъ избирателитѣ да гласоподаватъ за правителственитѣ кандидати, като обѣщавалъ, че ще се поправятъ улицитѣ, че, съ една рѣчь, ще се постигнатъ извѣстни облаги за града. Слѣдъ това по-главнитѣ обвинения сж слѣдующитѣ: изтъква се, че е върлувала шайка, която цѣла седмица прѣди избора — значи, за прѣзъ деня на избора нищо не се говори — но прѣди избора тя е дѣйствувала изъ града, причинявала неприятности на хората, чушила, трошила е всичко, каквото ѝ се изпрѣчело прѣдъ очитѣ. Тази шайка се е намирала подъ покровителството на полицията. Послѣ, въ самитѣ кръчми на града сж станали скандали, по улицитѣ и, най-сетѣ, два дена прѣди избора уволнени сж били всички пожарници и градски метачи и чистачи, които заедно съ полицията безмилостно сж прѣслѣдвали и били хората. Изобщо, трѣбва да ви кажа, че тази конгестация е написана доста общо, не се посочватъ факти, освѣнъ за нѣкои бити, както е Яни Икономиди и нѣкой си Богданъ Ивановъ и други лица, които сж били бити отъ тази шайка. Сега дали тѣ сж бити отъ шайка, и кои лица влизатъ въ шайката, не се указва, за да може да се провѣри. Стъ една рѣчь, конгестацията е написана доста повърхностно и не съдържа конкретни факти, които да могатъ да обосноватъ тия оплаквания. Вслѣдствие на това, както секцията, така сжщо и цѣлата провѣрочна комисиия по избора единодушно рѣши, да остане тази конгестация безъ внимание, и ме натовари, вслѣдствие на това, да ходатайствувамъ прѣдъ васъ да утвърдите избора въ Пловдивската градска избирателна околия като редовенъ и да прогласите избранитѣ тамъ редовно двамата кандидати, именно: г. г. Димитъръ Петковъ и Теню Начовъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които да желаятъ да говорятъ по тия избори? (Никой не се обажда.) Нѣма.

Полагамъ на гласуване тия избори и моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж за приемането, като редовно и правилно избрани г. г. Димитъръ Петковъ и Теню Начовъ за народни прѣдставители, да си вдигнатъ рѣката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: Г-да народни прѣдставители! Завчера азъ направихъ единъ подробенъ докладъ по избора, станалъ въ Луковитската околия. Тогазъ не се постави на гласуване затова, защото не било поставено на дневенъ редъ разглеждането на избора, станалъ въ Луковитската околия. Менѣ ми се струва, че сега ще бѣде излишно да приповтарямъ всичко онова, което казахъ въ миналото заседание. Тоя изборъ, както въ секцията, така и въ провѣрочната комисиия се намѣри за правиленъ и редовенъ и провѣрочната комисиия ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ Народното Събрание да признае избора, станалъ въ Луковитската околия, за правиленъ и редовенъ и, като такъвъ, да утвърди

избранитѣ за народни прѣдставители Димитъръ Христовъ и Георги Трифоновъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които да желаятъ да говорятъ по тия избори? (Никой не се обажда.) Нѣма.

Полагамъ на гласуване сжщитѣ избори. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ г. г. Димитра Христовъ и Георги Трифоновъ за правилно и редовно избрани за народни прѣдставители изъ Луковитска околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: Ще ви докладвамъ, г-да народни прѣдставители, избора, станалъ въ Габровската околия. Габровската околия е била раздѣлена на четири секции. Въ първата секция гласоподаването е почнало точно въ опрѣдѣленото отъ избирателния законъ врѣме и е свършено въ 6 ч., по нѣмане на гласоподаватели. Прѣзъ цѣлия день не е имало никакви инциденти, никакви оплаквания, само че прѣдседателятъ, когато се натрупали много избиратели въ изборното мѣсто, е намѣрилъ за добръ, казва се въ протокола на бюрото, да повика войска за да прѣдпазва реда, за да прѣдпазва, както казва бюрото въ рѣшението си, да не произлѣзе смущение. Но прѣзъ цѣлия день не е имало никакво заявление или оплакване. Всички книжа сж подписани, както отъ застъпниците, така и отъ членовѣтъ на бюрото. Отъ 2.736 избиратели гласоподавали 1.505. Карти се намѣрили 1.505; а бюлетини 1.503, съ двѣ по-малко, и три бюлетини имало нескрѣпени съ подписа на прѣдседателя, които отъ бюрото се счели за бѣли. Прѣброени гласовѣтъ, оказало се, че най-много гласове получили: Иванъ Цецовъ — 697, Никола Рашеевъ — 655, Христо Конкилевъ — 527, Христо Топузановъ — 492 и послѣдующитѣ кандидати сж получили по-малко.

Въ втората секция, съ центръ с. Етъръ, гласоподаването започнало въ 7 ч. сутринята и свършило въ 6 ч., пакъ по нѣмане на гласоподаватели. Отъ 1.921 гласоподаватели, гласоподавали 742; намѣрени карти 742 и бюлетини 742. Всички книжа сж подписани както отъ членовѣтъ на бюрото, така и отъ застъпниците. Прѣзъ цѣлия день изборѣтъ е вървѣлъ мирно и тихо и не е имало никакво заявление или оплакване, или нѣкакви инциденти въ тази секция. Прѣброени гласовѣтъ, оказало се, че най-много гласове получили: Иванъ Цецовъ — 234, Никола Рашеевъ — 214, Христо Конкилевъ — 253, Христо Топузановъ — 260 и другитѣ кандидати получили по-малко.

Въ третата избирателна секция, и тамъ гласоподаването почнало въ опрѣдѣления отъ закона часъ и свършило въ 6 ч., по нѣмане на гласоподаватели. Отъ 2.691 избиратели гласоподавали 902; карти намѣрени 902 и бюлетини 902. Прѣзъ деня не е имало никакво оплакване или заявление,

само станала една гюрултия и прѣдседателятъ излѣзалъ за двѣ минути да види какво станало. Казали, че въ изборния дворъ нѣкой си Недко Ивановъ билъ раздавалъ бюлетини; обаче, провѣрено това отъ бюрото, не се оказало вѣрно. Други оплаквания прѣзъ цѣлия день не е имало. Изборѣтъ е вървѣлъ мирно и тихо. Провѣрени гласовѣтъ, оказало се, че сж получили: Иванъ Цецовъ — 283 гласа, Никола Рашеевъ — 194, Христо Конкилевъ — 119 и Христо Топузановъ — 118.

Въ четвъртата секция, тамъ тоже гласоподаването е почнало въ 7 ч. и нѣколко минути и свършило въ 6 ч. вечерята, по нѣмане на избиратели. Отъ 2.001 избиратели гласоподавали 880; карти се намѣрили 880 и бюлетини 880. Прѣзъ цѣлия день изборѣтъ вървѣлъ мирно и тихо; не е имало никакво заявление или оплакване и всички книжа сж подписани, както отъ застъпниците на кандидатитѣ, така и отъ членовѣтъ на бюрото. Прѣброени бюлетинитѣ, се оказало, че най-много гласове получили: Иванъ Цецовъ — 259, Никола Рашеевъ — 224, Христо Топузановъ — 220, Христо Конкилевъ — 207 и слѣдующитѣ кандидати получили по-малко.

Така че, най-много гласове, слѣдъ като се събрали всичкитѣ гласове, оказало се, че сж получили: Иванъ Цецовъ — 1.473, Никола Рашеевъ — 1.297, Христо Конкилевъ — 1.101 и Христо Топузановъ — 1.090.

Въ опрѣдѣления обаче отъ избирателния законъ срокъ сж постѣпили двѣ контестації, едната май коджа дълга, а другата по-къса и подписана само отъ единъ. Азъ нѣма да я чета, а само ще кажа нѣкои извлѣчения отъ по-голѣмата. Тукъ се оплакватъ, че имало нѣкои хора нагласени отъ Цецова, вродѣ пайка, да заплашватъ избирателитѣ; че единъ поитъ, намѣсто да проповѣдва словото Божие, агитиралъ за Цецова; че нѣкои фабриканти, Рачо Вобчевъ и Цанко х. Стайчевъ, ходили да казватъ на нѣкои бакали, касаци и др., че ако не гласоподаватъ за народняшката листа, ще кажатъ на свонѣтъ хора да не купуватъ нищо отъ тѣхнитѣ дюгени; най-послѣ, казватъ, че Цецовъ срѣщналъ извѣнъ града селяни и имъ казалъ: „всички избиратели гласоподаватъ за насъ, навсѣкждѣ ние печелимъ“ и имъ раздалъ бюлетини и тѣ гласоподавали за него. Даже се намеква на обстоятелството, че Цецовъ отишълъ при урнитѣ и гледалъ кой за кого гласоподава и казалъ даже на единъ избирателъ: „ти не даваишъ нашата бюлетина, ти гласоподаваишъ за други...“ — и той извадилъ неговата бюлетина. Нѣкои казватъ, че сж давали пари, обаче казватъ, че ние не знаемъ кому сж дадени паритѣ.

Както секцията, така и провѣрочната комисия намѣри, че двѣтѣ контестації не сж основателни и не сж отъ естество да опорочатъ избора, станалъ въ Габровската околия. Затова провѣрочната комисия единодушно призна избора, станалъ въ Габровската околия, за правиленъ и редовенъ и ме натовари да ви докладвамъ този изборъ и да прогласите за

редовно избрани отъ Габровската околия г. г. Иванъ Цецовъ и Никола Рашеевъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които да желаятъ да говорятъ по тоя изборъ? (Никой не се обажда.) Нѣма.

Полагамъ на гласуване избора, станалъ въ Габровската околия, и моли онии, които приематъ г. г. Ивана Цецовъ и Никола Рашеевъ за редовно избрани, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Деладчикъ Т. Начовъ: Г-да прѣдставители! Разградската втора избирателна околия се дѣли на четири секции. Въ всичкитѣ секции се набиратъ 8.577 избиратели. Отъ тѣзи — 4.368 души сж взели участие въ гласоподаването. Най-много гласове въ всичкитѣ секции сж получили: Г. Кърджиевъ — 2.115 гласа и Етемъ Ефенди Хасановъ — 2.185. Така че, Русенскиятъ окръженъ сждъ, като е прѣгледалъ протоколитѣ, прогласилъ за избрани г. г. Георги Кърджиевъ и Етемъ Ефенди Хасановъ. Въ врѣме на избора въ всичкитѣ секции не е имало никакви нередовности, никакви инциденти и никакви оплаквания. Слѣдъ избора не е постигилъ никакъвъ писменъ протестъ или контестація. Докладванъ по този начинъ изборътъ прѣдъ секцията и провѣрочната комисия, едногласно приеа този изборъ за редовенъ, правиленъ и ме натовариха да моля Народното Събрание да го признае и то за правиленъ и редовенъ и да го утвърди.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкои, които да желаятъ да говорятъ по този изборъ? (Никой се не обажда.) Нѣма.

Полагамъ на гласуване тоя изборъ и моля ония г. г. прѣдставители, които приематъ г. г. Г. Кърджиевъ и Етемъ Ефенди Хасановъ за правилно и редовно избрани отъ Разградската околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Съ това се изчерпва, г-да прѣдставители, дневниятъ редъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ моля, за идущия дневенъ редъ да се тури, на първо мѣсто, продължение разискванията по отговора на тронното слово и, на второ мѣсто, продължение провѣрката на изборитѣ. (Гласове: Прието!)

К. Калчовъ: На основание чл. 69 отъ правилника, имамъ да направя двѣ питаниа на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи. Първо: имамъ телеграма, че въ една отъ общинитѣ на Конушката околия, околийскиятъ началникъ е донелъ, чрѣзъ окръжния управителъ, на Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, че общинскиятъ съвѣтъ въ с. Пранга, Конушка околия, е бламиралъ кмета. Отъ свѣдѣнията, които имамъ, това извѣстие е не-

истинско. Вслѣдствие на това негово донесение, Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи се е разпоредило и уволнило кмета веднага. Има ли свѣдѣние г. Министерътъ на Вътрѣшнитѣ Работи за това донесение на г. околийския началникъ, че е не истинско, и взелъ ли е мѣрки за възстановяването на кмета въ тази община, както и за углавното прѣслѣждане на околийския началникъ, за невѣрното донесение и за нарушение правата на тази община.

Министъръ А. Людскановъ: Г-нъ Калчовъ бѣше тѣй любезенъ вчера, частнимъ образомъ да ме запита по този въпросъ. Понеже бѣхъ се завърналъ недавно и поехъ управлението на министерството отъ моя другаръ г. Даневъ, който го завеждаше въ моето отсъствие, попитахъ го и г. Даневъ каза, че когато е управлявалъ министерството, нѣмалъ е никакви свѣдѣния по въпроса, който повдигна ораторътъ. Обаче, щомъ ми напомни г. Калчовъ снощи, азъ му обѣщахъ да дойде днесъ въ министерството, да направимъ справка, за да не става тукъ говорене за такива малки въпроси. Той като не дойде, или, по-право, дойде, но нѣмаше врѣме да го приема, азъ телеграфирахъ да искамъ подробни свѣдѣния, които още нѣмамъ. Обаче, до получаването имъ мога да кажа на г. Калчова слѣдующето. На основание донесението на властѣта, бламиране е станало на кмета, за който е дума; обаче, понеже бламираниятъ кметъ се оплаква, че е фалшиво донесението, както и г. Калчовъ авансира, то изпратихъ цѣлата прѣписка на окръжния управителъ и поискахъ свѣдѣния, да се изслѣдва тази работа, и когато се получатъ, ще съобщя на г. Калчова. Въ туй положение се намира днесъ заднесъ въпросътъ. Когато получа свѣдѣния, ще му съобщя по частенъ редъ; ако ли не — той може да ме запита тогава. Тия свѣдѣния, обаче, не ще могатъ се получи до утрѣ, вслѣдствие на което не ще мога да му отговоря по-рано отъ нѣколко дена.

К. Калчовъ: Въ всѣки случай, азъ ще чакамъ, запазвамъ си правото, слѣдъ като ми отговори г. министърътъ. Само едно знамъ, че отъ думитѣ на г. министра излиза, че никакъвъ протоколъ не е имало пратенъ, а щомъ не е имало протоколъ, естествено не би могло да се заповѣдва уволнението на кмета.

Министъръ А. Людскановъ: Напротивъ, азъ казахъ, че понеже е имало официално донесение, че е имало протоколъ, затова е отстраненъ кметътъ; но понеже кметътъ се оплаква, че има фалшиви работи, затова съмъ искалъ официални свѣдѣния, за да видя доколко е вѣрно това, което се казва отъ кмета, и ако не е вѣрно, ще го дадемъ подъ сждъ за клевета.

К. Калчовъ: Второто ми питане се състои въ това. Г-нъ Министъръ Сарафовъ прѣди по-първитѣ избори разтури Станимашкото градско-общинско

управление и назначи тричленна комисия. По настоящитѣ избори, втори път пакъ се разтури и новото кметство дѣй недѣли прѣди изборитѣ и се назначи нова тричленна комисия. Подирѣ изборитѣ, въ началото на мартъ, трѣбваше да стане изборъ за градско-общински съвѣтъ. Изборътъ дѣйствиелно стана, намѣри се за правиленъ и се утвърди съ указъ. Подирѣ този изборъ прѣдписа се да се прѣдаде общинското управление на съвѣта и този послѣдниятъ пристѣпи да избере кметъ. Избраха кметъ съ протоколъ № 1, обаче, кметътъ си даде оставката. Подирѣ това, пристѣпиха да избиратъ новъ кметъ, обаче, околийскиятъ началникъ, възползуванъ отъ властта, затвори кметството и не ги остави да пристѣпятъ къмъ изборъ на новъ кметъ. Тѣ се събиратъ вънъ и избиратъ другъ кметъ. Протоколътъ се праща на 3 априлий тукъ за утвърждение, но отъ 3 априлий доднесъ, цѣлъ мѣсець, стои неутвърденъ и, независимо отъ това, тричленната комисия се възстановява. Азъ мисля, тричленната комисия, слѣдъ избирането на съвѣта, пада сама по себе си. Обаче, околийскиятъ началникъ и възстановява и оттогазъ и доднесъ тричленната комисия функционира, а отъ друга страна протоколътъ, който стои отъ 3 априлий, нито се касира, нито се утвърждава. Не мисли ли г. Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи да даде началника подъ углавно прѣслѣждане, задѣто е злоупотребилъ съ своята власть, да отстрани общинския съвѣтъ; същевременно, не мисли ли да се даде подъ съдъ и тричленната комисия, задѣто, като знае, че е паднала отъ властта, като знае, че общинскиятъ съвѣтъ е взелъ управлението и даже засѣдалъ единъ път — не може да се върне да вземе управлението и да узурпира правата на гражданитѣ? Отъ друга страна, защо Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи цѣлъ мѣсець държи протокола, безъ да го повърне утвърденъ или касиранъ?

Министъръ А. Людскановъ: Г-да прѣдстатели! Отъ това, което г. Калчовъ ви каза, вие виждате, че неговото питане е цѣла интерпелация. Касае се за даване подъ съдъ околийския началникъ и др. работи. Азъ разбирамъ питане — просто да се иска пояснение за единъ фактъ, за нѣщо, което се е случило, вѣрно ли е или не, и азъ трѣбва да отговоря. А толкова въпроси, колкото ми ги зададе г. Калчовъ, това не е питане, а цѣла интерпелация.

Обаче, въпросътъ не е никакъ така. Азъ, както ви казахъ, се завърнахъ онзи день. Книжката по този изборъ сѣ при мене на изучаванъ. Въпросътъ е, че въ Станимака нѣколко елемента се борятъ, едно кметство е било разтурено, избиратъ ново. Избранитѣ членове за съвѣтници сѣ били утвърдени, обаче, помежду имъ се води една цѣла борба за първенство. Отъ едната страна, 6 души българи, а отъ другата — 8 души гърци; съставя се протоколъ върху избора на кметъ, единитѣ подписватъ, другитѣ не го подписватъ, а отиватъ тайно

въ една къща и правятъ другъ протоколъ. Това е цѣлата работа. Ако ми направите форменъ запитване, ще отговоря. Засега, обаче, ще кажа, че Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи си изпълнява дълга, и понеже дѣлото е компликирано, трѣбваше, за да го провѣря, да пращамъ специаленъ чиновникъ въ Станимака, та освѣтъ свѣдѣнията на околийския началникъ Мижорковъ, азъ делегирахъ единъ отъ най-добритѣ наши чиновници, за да бѣда лично добръ увѣдоменъ, и той е г. Евровъ, Пловдивскиятъ градски началникъ, да изучи работата и да ми доложи, и като изуча работата на основание на неговия рапортъ, ще мога да утвърдя или да не утвърждавамъ станалия изборъ за кметъ, а не за съвѣтници, понеже изборътъ на общинскиятъ съвѣтници е утвърденъ съ княжески указъ. Прочее, азъ още не съмъ изучилъ въпроса. Дѣлото е у мене, и рапорта на Еврова. Като го изуча, ще се произнесе и тогава г. Калчовъ може да ми направи интерпелация. Повече отъ това, г-нъ Калчовъ, азъ не мога да отговоря. Коемо мога сега да ви кажа, е, че слѣдъ изучаването на въпроса, ще се произнесе тия дни за утвърдението или неутвърдението на избрания кметъ.

К. Калчовъ: Това, което твърдя, подъ моя лична отговорностъ го твърдя. Протоколътъ е у Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Разисквания не се допускатъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Не се допускатъ разисквания. Има ли нѣщо друго да кажете?

Министъръ А. Людскановъ: Ако не сте доволни, обрънете го въ интерпелация!

К. Мирски: Защото станахъ и азъ да направя едно запитване, нека ми е позволено най-напрѣдъ да кажа, че далечъ не съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи, за смисъла на интерпелациитѣ или на питанията.

Министъръ - Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Това не е на дневенъ редъ!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Направѣте си питането, а не разисквайте, г-нъ Мирски.

К. Мирски: Ще направя питането и ако не може днесъ да ми се отговори, то утрѣ или другъ день.

Моето питане е слѣдующето: има нѣкои законопроекти, които, ако бѣдатъ внесени въ Народното Събрание, ще бѣдатъ одобрени, по моето разбиране, почти единодушно отъ всички народни прѣдстатели. Такъвъ единъ законопроектъ би билъ законопроектътъ, който бѣше внесенъ въ XI-то Обикновено Народно Събрание, въ редовната му

сесия, отъ г. Министра на Правосъдието, относително измѣнението на единъ членъ отъ закона за нотариуситѣ — да ставатъ публични ипотечнитѣ дарбени и продажбени книги. Тѣй като, ако такъвъ единъ законопроектъ се внесе, нѣма да се отвлѣче много отъ врѣмето на Народното Събрание, по която причина, вѣрвамъ, почитаемото правителство не иска да ни занимава съ друго, освѣнъ съ бюджети и финансовитѣ мѣроприятия. Азъ мисля, че ако този законопроектъ се внесе, ще се направи едно добро нѣщо на населението, нѣщо необходимо по-скоро да се направи въ страната. Затова моля г. Министра на Правосъдието да отговори, не намира ли за добръ да внесе този законопроектъ, или такъвъ въ настоящата сесия на Народното Събрание.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-нъ прѣдседателю! На питането на г. Мирски ще кажа слѣдующето. Изобищо азъ съмъ противенъ въ извънредна сесия на една камара, която има споредъ своето прѣд-назначение точно опрѣдѣлени задачи, да внасятъ законопроекти, които нѣматъ нищо общо съ зада-чата, за която е призовано едно Събрание въ из-вънредна сесия да рѣшава. Тѣй щото, по начало, азъ нѣмамъ намѣрение да внасямъ такъвъ законо-проектъ. Толкозъ повече че нуждата сега да се

вотира такъвъ законопроектъ, а да се не остави въ редовната сесия да се вотира, не е толкова належаща. Ние въ България навикнахме съ тай-ната на крѣпостнитѣ актове отъ 25 години, тѣй щото, нѣма защо да не почакаме още 6—7 мѣсеца до редовната сесия. А всички законопроекти, които миналата година внесохъ, мисля пакъ да ги внесе въ редовната сесия. (Н. Поповъ: „Насеенъ“ се компрометира, г-нъ Радевъ!) Не се е компроме-тирало, защото, доколкото зависѣше отъ насъ, ние виѣсохме всички законопроекти, за които сме ка-зали, че ще ги внесемъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: По прѣд-ложението на г. Министъръ-Прѣдседателя, ще имаме за дневенъ редъ въ петъкъ: първо, про-дължение дебатитѣ по отговора на тронното слово и, второ, докладъ на другитѣ избори, които сѣ вече изучени.

Сжидеврѣменно ще съобщя на народното прѣд-ставителство, че има списъкъ за онѣзи охотници, които желаятъ да взематъ думата по отговора на тронното слово. (Гласове: Да се запази сжидиятъ редъ!)

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 5 ч. и 50 м. слѣдъ пладнѣ.)

Прѣдседателъ: Д. Цанковъ.

Подпрѣдседатели: { Д. К. Поповъ.
А. Франгя.

Секретаръ: П. Шоповъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Гължбовъ.